

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Bojana Lončar

ZAPOSLOVANJE MIGRANTOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Bojana Lončar

Naslov naloge: Zaposlovanje migrantov v Republiki Sloveniji

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 43   **Število tabel:** 2   **Število grafov:** 5   **Število prilog:** 1

Mentorica: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Povzetek: Eden izmed najpogostejših globalnih pojavov danes so migracije. Imajo namreč pomemben vpliv na življenje prebivalcev z ekonomskega, socialnega, kulturnega in političnega vidika. Glede na obstoječe raziskave Statističnega urada Republike Slovenije je v Sloveniji največ imigrantov s področja bivše Jugoslavije. V diplomskem delu se osredotočam na imigrante s pomočjo opredelitve pojma migracij ter predstavim vrste migracij, dejavnike, integracijo in današnjo problematiko migracij. Poleg omenjenega se v diplomskem delu dotaknem zaposlovanja migrantov v Sloveniji in zakonodaje, po kateri so imigranti obravnavani.

S pomočjo socialne mreže sem z osebami, priseljenimi iz bivše Jugoslavije, opravila polstrukturiran intervju, s pomočjo katerega sem ugotavljala, s kakšnimi izzivi se srečujejo pri iskanju zaposlitve, pridobitvi dokumentacije ter kakšne pomoči so bili deležni s strani Slovenije. Prav tako sem se osredotočila na razloge za selitev, odnose na delovnem mestu in postopek integracije. Ugotovila sem, da so vsi intervjuvanci izpostavili diskriminacijo. Med samim procesom iskanja zaposlitve se je izkazalo, da jim največ težav povzročata rasizem in sovražni govor, kljub temu pa so imeli s strani uradnih oseb glede iskanja zaposlitve dobre izkušnje. V primerjavi s svojo izvorno državo so vsi intervjuvanci izpostavili, da so v Sloveniji boljši pogoji za življenje, prav tako pa je boljši življenjski standard. V zaključku diplomskega dela povzamem ugotovitve, obenem pa izpostavim predloge za izboljšanje ter nadaljnje raziskovanje.

Ključne besede: migracije, integracija, diskriminacija, zaposlitev

Title: Employment of Migrants in the Republic of Slovenia

Abstract: Migration is one of the most common global phenomena today. It has a significant impact on the life of the population from economic, social, cultural and political aspect. According to existing surveys of the Statistical Office of the Republic of Slovenia, the largest number of immigrants comes from the former Yugoslavia. In my thesis, I focused on immigrants by defining the term migration, and outlining the types of migration, factors, integration, and current migration issues. In addition to the aforementioned, I also focused on the employment of migrants in Slovenia and the legislation under which immigrants are treated.

Through a social network, I conducted a semi-structured interview with immigrants from the former Yugoslavia to discover what challenges they face in finding a job, obtaining all the relevant and necessary documentation, and what kind of assistance they received from Slovenia. I also focused on reasons for migration, workplace relationships, and the integration process itself. I found out that all the interviewees pointed out discrimination. It turned out that during the job search process racism and hate speech represented the greatest problem for the immigrants, however, they had positive experience with officials, who helped them in their job search process. Compared to their native country, all interviewees pointed out that Slovenia had better living conditions and better living standard. In the conclusion of the thesis, I summarized the findings, and outlined suggestions for improvement and further research.

Key words: migration, integration, discrimination, employment

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Bojana Lončar

ZAPOSLOVANJE MIGRANTOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Diplomsko delo
Mentor: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Ljubljana, 2020

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Jelki Zorn za vso pomoč in podporo.

Zahvaljujem se vsem intervjuvancem, ki so sodelovali v moji raziskavi in mi pomagali uresničiti diplomsko delo.

Rada bi se zahvalila tudi svoji družini in prijateljem, ki so mi ves čas stali ob strani in me spodbujali med študijsko potjo.

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. MIGRACIJE	3
2.1 Vrste migracij	4
2.2 Vključevanje migrantov	5
2.3 Dejavniki	9
2.4 Migracije v Sloveniji	10
3. PROBLEMSKO STANJE	16
3.1 Ilegalizirani prehodi in nasilje na mejah	17
3.3 Diskriminacija skozi prizmo rasizma in sovražnega govora.....	19
3.3 Prekariat.....	21
3.4 Zaposlovanje migrantov	23
3.5 Zakonodaja	25
4. RAZISKAVA	29
4.1 Metodologija	29
4.2 Rezultati in razprava.....	30
5. POVZETEK UGOTOVITEV IN PREDLOGI.....	41
6. UPORABLJENA LITERATURA.....	44
7. PRILOGE.....	49

KAZALO TABEL

Tabela 1: <i>Prikaz odgovorov anketirancev o vprašanju ogroženosti varnosti Slovenije .....</i>	13
Tabela 2: <i>Merilo za sprejem priseljencev – delež anketiranih, ki menijo, da so navedena merila zelo pomembna (v %, ESS 2002/2003) .....</i>	15

KAZALO GRAFOV

Graf 1: <i>Število novih imigrantov v Sloveniji med letoma 2013 in 2017 .....</i>	12
Graf 2: <i>Prikaz rezultatov javnomnenjske raziskave o mnenju Slovencev glede migracij ter ogroženosti .....</i>	14
Graf 3: <i>Ilegalni prehodi po policijskih upravah obravnave 2019/ 2020.....</i>	17
Graf 4: <i>Mere aktivnosti prebivalstva glede na državo rojstva .....</i>	24

1. UVOD

Eden izmed najpogostejših družbeno-socialnih pojavov, ki se po svetu odvija že stoletja so migracije. Gre za globalen pojav, pri katerem posameznik ali skupina spremeni svoje prebivališče.

Papastergiadis (2000) opisuje, da so prvotno zabeležene migracije bile predvsem evrocentrične. Povezane so bile s kolonialnimi gibanji od 16. do 19. stoletja ali z industrializacijo ter pospešeno urbanizacijo v poznem 19. in 20. stoletju. Med letoma 1500 in 1850 je bilo približno 10 milijonov sužnjev prepeljanih iz Afrike v Ameriko, medtem ko se je od leta 1815 do 1925 čez 25 milijonov Britancev ustalilo v prevladujočih urbanih območjih takratnih kolonij. Klasično obdobje migracij se je nanašalo na usmerjanje kmetov iz perifernih podeželskih družb v osrednje industrijske države Zahodne Evrope, Združenih držav Amerike, Kanade in Avstralije. Medtem ko so nekdanje medcelinske migracije potekale z ladjami, je po koncu 20. stoletja postalo dominantno prevozno sredstvo letalo.

Medica in Lukič (2011) trdita, da se migracije pojavljajo že od nekdaj, saj se ljudje selijo zaradi različnih razlogov. Le ti lahko predstavljajo odziv na težavne razmere na ekonomskem, ekološkem, socialnem, kulturnem in družbenem področju (Bade, 2005). V klasični socialni teoriji je namreč ta proces bil opredeljen kot kritična sila. V obdobju nacionalnih držav so jo sprejemali kot proces gibanja preko meja, ob koncu 20. stoletja pa je bila povezana le še z destabilizacijo tradicionalnih skupnosti. Dandanes ima beseda »migrant« še vedno negativen prizvok, ki priseljence povezuje s strahom, nestabilnostjo in nevarnostjo.

Vzroki za selitve se med posamezniki razlikujejo. Vsem so skupni pomembnejši dejavniki, tisti manj pomembni pa so prisotni le pri nekaterih vrstah migracij. Najpomembnejši za premike prebivalstva so nedvomno ekonomski dejavniki, pri čemer izvzamemo prisilne migracije zaradi naravnih nesreč, družbenih nemirov, vojn ipd. Migranti iščejo in si želijo boljši ekonomski položaj zase in za svoje bližnje, zato migrirajo v države, kjer menijo, da jim bodo ti pogoji omogočeni. Iščejo boljše možnosti za poklicno izobraževanje, več možnosti različnejših delovnih mest, lažjo in hitrejšo omogočitev uresničitve njihovih podjetniških ambicij ipd. Ekonomski dejavniki so torej najpomembnejši, še zdaleč pa ne edini. Na migracijske odločitve vplivajo tudi psihološki, kulturni, družbeni, geografski, demografski in drugi dejavniki (Malačič, 2006).

Ljudje se tudi dandanes srečujejo z najrazličnejšimi socialnimi, ekonomskimi ali političnimi izzivi. Želijo si boljših pogojev, zato gredo »s trehuhom za kruhom«. V pričakovanju lepšega življenja pridejo v tujo državo, kjer pa ni nujno, da imajo vedno občutek, da so tam dobrodošli ali zaželeni. Pogosto se srečujejo z diskriminacijo, saj domači prebivalci na njih gledajo kot na vsiljivce. Poleg diskriminacije so ob problematiki migracij velikokrat izpostavljeni sovražni govor, nasilje ter slabše možnosti zaposlitve oziroma zaposlovanja v gostujoči državi.

Cilj diplomskega dela je prikazati pomembnost razumevanja migracij v Sloveniji ter prikazati problematiko zaposlovanja migrantov. Namen mojega diplomskega dela je bil pridobiti informacije in opredeliti ter spoznati doživljanje migrantov, ki so se preselili z območja bivše Jugoslavije. Raziskava je lahko uporabna pri samem ugotavljanju, s kakšnimi ovirami se srečujejo migranti v naši državi. Te ugotovitve bi lahko uporabili kot smernice za izboljšanje trenutne situacije. S pomočjo izvedenih intervjujev je moč ugotoviti tiste informacije in morebitne napotke, ki so jih intervjuvanci pogrešali pri iskanju zaposlitve. Prav tako so intervjuvanci s pomočjo podajanja informacij o lastnih izkušnjah glede omenjene teme pritegnili k razmisleku o tem, kaj bi pripomoglo k lažji integraciji, kako bi lahko pripomogli k prvemu stiku z družbo in o idejah za morebitne ukrepe s strani države. Ta raziskava je lahko izhodišče za razmislek in za nadaljnje raziskovanje z namenom, da se trenutno pereče stanje izboljša; tako v Sloveniji kot drugod.

Diplomsko delo sestavlja več poglavij. Uvodnemu delu sledi teoretični del, ki zajema tako migracije kot tudi brezposelnost in zakonodajo. Sprva sem predstavila samo definicijo migracij, nato pa sem podala še zgodovinski pregled. Naštela sem tudi razne dejavnike, ki vplivajo na migracije, in predstavila vrste migracij ter različne možnosti vključevanja migrantov. Opisala sem trenutno situacijo migrantov v Sloveniji na podlagi literature in raziskav Statističnega urada Republike Slovenije, prav tako sem se dotaknila različnih tem problemskega stanja na to temo. Po teoretičnih izhodiščih in problemskem stanju sem se posvetila kvalitativni raziskavi, kjer sem predstavila metodologijo in analizo desetih intervjujev, ki sem jih opravila z imigranti, ki so se preselili iz držav bivše Jugoslavije in v Sloveniji živijo že vsaj eno leto. Nalogo sem zaključila s sklepom, kjer sem predstavila pomembne ugotovitve in podala iztočnice, ki bi lahko pripomogle k boljši integraciji in zaposljivosti migrantov v Sloveniji, kot tudi iztočnice za nadaljnje raziskovanje.

2. MIGRACIJE

Hanlon in Vicino (2014) migracije opredeljujeta kot gibanje prek meja s ciljem, da bi vzpostavili novo, polzačasno ali trajno prebivališče. Klinar (1976) jih opredeli kot družbeni pojav, ki zajema geografsko in socialno mobilnost. Predstavi jih kot vzrok za razne družbene spremembe in napredke, tako kot tudi nazadovanje v družbenem razvoju. Povezujemo jih lahko z razvojem, saj so dejavniki aktiviranja, spodbujajo ustvarjalnost in prispevajo h komuniciranju med različnimi kulturami.

Bešter idr. (2003) povezujejo migracije z mejami, identitetami in človekovimi pravicami, tako kot tudi z vprašanji nacije, države, etnije ter kulture. Povezujejo jih tudi z omejevanjem, restriktivnimi in izključevalskimi politikami, rasizmom ter ksenofobijo. Lukšič-Hacin (1995) doda, da pojem migracije pokriva številne pojavne oblike, ki se mestoma prekrivajo, še številnejše pa so njihove specifičnosti, tako glede na zgodovinsko kot tudi kulturno in politično perspektivo. De Block in Buckingham (2007) poudarita, da migracije niso nov pojav. Trgovski in gospodarski posli, ki vključujejo kapital in delovno silo so namreč vedno bili sestavni del mednarodnih človeških odnosov in politike. Razlika je le v tem, da so v današnjem času mednarodna potovanja povečana zaradi izboljšane tehnologije transporta in komunikacije.

Migracija pomeni selitev oziroma dejanski premik skupine ali posameznika iz enega geografskega prostora v drugega, kar pomeni spremembo kraja bivanja. Pojem migracija v naši družbi predstavlja zelo raznovrsten in kompleksen pojav. Zajema tako emigracijo kot imigracijo; prvo predstavlja izseljence, slednjo pa priseljence. Splošno znano je, da se ljudje večinoma izseljujejo predvsem zaradi slabih razmer v svoji domovini, zaradi političnih nestabilnosti, preganjanja, brezposelnosti ipd. Priseljujejo se predvsem zaradi namena po pridobitvi boljših razmer ter želji po boljši službi, večjem zaslužku, političnega azila, kvalitetnejšega bivalnega okolja in posledično zaradi vsestranskih boljših in kvalitetnejših življenjskih standardov (Bade , 2005). Pri migracijah ločimo tri skupine migrantov, in sicer ekonomske migrante (delavci in poslovneži), politične migrante (iskalci azila in begunci) ter sekundarne migrante (vsi zakonci, partnerji, starši, otroci in drugi). Migrant je torej tista oseba, ki prečka državno mejo z namenom po spremembi stalne ali pa začasne naselitve v državo, ki ni njegova rojstna država.

2.1 VRSTE MIGRACIJ

Kot že omenjeno, migracija pomeni selitev oziroma geografsko gibanje in premik z namenom vzpostavitve novega bivališča. Čeprav imajo vse migracije enako definicijo, jih ne moremo enačiti med seboj. Poznamo namreč kar nekaj vrst migracij. V nadaljevanju je opisanih le nekaj vrst migracij, ločimo pa jih lahko glede na različne dejavnike.

Klinar (1976) pojasni, da migracije zajemajo tako emigracije kot tudi imigracije. **Emigracije** opredeli kot gibanje ljudi iz njihove izvirne oz. emigrantske družbe v novo – imigrantsko družbo. **Imigracije** opiše kot trajni prihod, priselitev, vselitev v novo oz. imigrantsko družbo. Lahko jih delimo na notranje in zunanje oz. mednarodne. Med tem ko **notranje** migracije zajemajo selitve znotraj meja države, pod **zunanje oz. mednarodne** spadajo vse selitve, kjer pride do prečkanja državne meje. Klinar (1976) opozarja, da med mednarodne migracije lahko prištevamo le tiste, kjer je bivanje v tujini potekalo minimalno eno leto. Ena izmed temeljnih delitev je prav tako začasne in stalne migracije. **Začasne** migracije predstavljajo selitve zaradi sezonskega dela, študija in podobno. Končni cilj migranta je vrnitev v izvirno državo, med tem ko **stalne** migracije predstavljajo selitve, pri katerih je cilj ohranitve novega bivališča kot stalnega. Med drugim ločimo tudi svobodne, nesvobodne in prisilne migracije. **Nesvobodne** migracije so v večini primerov posledica raznih katastrof ali masovnih migracij etničnega značaja. Freeman v Bešter idr. (2003) razloži, da je za take migracije značilno pomanjkanje časa. Migranti so namreč prikrajšani za počasen začetek in postopen razvoj.

Do vsake migracije pride zaradi pritiska (Klinar, 1976). Migracijo opredelimo kot prisilno, kadar je dejavnik odbijanja v domači družbi večji od dejavnikov privlačenja v imigrantski družbi. Kadar dejavnik odbijanja ni večji od dejavnika privlačenja, govorimo o **svobodnih** migracijah. Do takih migracij po navadi pride zaradi ekonomskih razlogov in želje po boljših razmerah. **Prisilne** migracije, kot nam razložijo Bešter idr. (2003), so rezultat političnih odločitev in ukrepov oblasti. **Konservativne** migracije nam Klinar (1976) opiše kot selitve, kjer preseljenci iščejo enake razmere v novem okolju, kot so jih imeli v starem. Na drugo stran postavi **inovacijske** migracije, saj preseljenci težijo po bolj sodobnem življenju, z naprednejšo tehnologijo in boljšimi socialnimi odnosi.

Migranti, ki spremenijo državo bivanja, so v družbo lahko sprejeti kot posamezniki ali pa kot skupina. S spremembo države bivanja, navadno spremenijo tudi jezik in kulturo, pogosto pa jih

omejuje tudi druga verska pripadnost ali pa barva kože (rasizem). Tako spremembo, postopek oziroma proces imenujemo integracija. Rezultati migracij se kažejo kot diferencialno izključevanje, asimilacija in multikulturalizem. Prvo pomeni vključevanje migranta na trg dela, obenem pa izključevanje migranta iz socialnega sistema. Asimilacija pomeni, da se mora migrant odpovedati svoji kulturi in se prilagoditi tisti, v kateri države biva, multikulturalizem pa se kaže kot rezultat, pri katerem okolje dovoljuje razvijanje migrantov s svojo kulturo in jezikom na njihovem območju (Bučar Ručman, 2014).

Ko migrant spremeni svojo državo bivanja in spremeni bivališče, govorimo o mednarodnih migracijah (čezmejna gibanja ljudi). Razlogov za takšne migracije je več, z njimi pa se ukvarjajo predvsem ekonomisti, sociologi, geografi ipd. Obstaja več vrst mednarodnih migracij. Za regularne oziroma svobodne migracije je značilno, da se posameznik sam odloči za premik, brez drugih dejavnikov, obenem pa upošteva obstoječe zakone. Ravno nasprotno pa velja za prisilne migracije, kjer ljudje pod prisilo spremenijo prebivališče, razlogi za to pa so predvsem naravne katastrofe. Obstajajo tudi nezakonite migracije, za katere je značilno nezakonito prečkanje državnih meja, ljudje pa nimajo pravic v državi, v katero so namenjeni (Bučar Ručman, 2014).

2.2 VKLJUČEVANJE MIGRANTOV

Castles in Miller (2009) razložita, da večinoma mednarodna migracija ni enostavna individualna poteza, pri kateri posameznik pobere svoje korenine, se preseli v tujo državo in se v trenutku zlije z novo okolico in njeno kulturo. Naselitev in prilagoditev novemu okolju je pravzaprav dolgotrajen proces, ki se bo odvijal skozi celo življenje imigranta in bo zaznamoval tudi njegove naslednje generacije. V nadaljevanju so omenjeni procesi vključevanja priseljencev opisani in razloženi podrobneje.

Integracija

Vrečer (2007) integracijo definira kot družbeni in kulturni proces vključevanja priseljencev v socialno-kulturni sistem imigrantske države na način, da lahko prakticirajo kulturo izvirne države v javni sferi. Gre za dvosmeren proces, saj se morajo prilagajati tako priseljenci kot tudi širša družba znotraj imigrantske države, prav tako pa gre za eno izmed dolgoročnih rešitev beguncev. Strubbs v Vrečer (2007) jo pojmuje z deljenjem ekonomskih in družbenih virov in

enakopravnost pravic ter izmenjavo kulture med priseljenci in širšo družbo. Kot rešitev je predlagano zmanjšanje distance in okrepitev medsebojne komunikacije ter sodelovanje.

Asimilacija

Asimilacijo Holy (2007) definira kot inkorporacijo članov manjšine v družbi z zavračanjem kulture priseljencev, slednji pa so dolžni sprejeti in se navaditi na kulturo večine. Vrečer (2007) jo opiše kot enosmeren proces, v katerem se imigranti prilagodijo novemu okolju. Sprejmejo njegovo kulturo, jezik in običaje, medtem ko svoje pretekle navade ne izkazujejo v javni sferi. Tako je preprečeno, da bi se druge kulture mešale z dominantno. Park in Burgess v Lukšič-Hacin (1999) asimilacijo opredelita kot proces zlivanja, kjer priseljenci pridobijo spomin, čustva in drže širše družbe, vendar ne kot rezultat le-te, temveč kot dolgoletni proces, ki se odvija po stopnjah. Za ta proces je potreben primarni stik, ki pa je v večini primerov emocionalen in intenziven. Asimilacijski proces je deljen na naslednje stopnje (Park v Lukšič-Hacin, 1995), in sicer na akulturacijo (pogoj za asimilacijo), strukturalno asimilacijo (kjer je opazno vključevanje imigrantov v vse strukture na ravni primarnih in sekundarnih odnosov ter višje stopnje, ki zajemajo identifikacijo), državljansko asimilacijo, amalgamacijo ter popolno asimilacijo. Ta proces pa spremlja tudi patologija, kot so kulturni šok, anomija, ksenofobija, konflikti, nasprotovanja, negativni predsodki in stereotipi, tako kot tudi diskriminacija, socialna dezorganizacija in pa segregacija.

Akulturacija

Lukšič-Hacin (1999) razloži, da so prvo definicijo za akulturacijo postavili antropologi Redfield, Linton in Herskovits. Opisali so jo kot proces oz. nepretrgan stik posameznikov ali skupine, ki vodi do poglobitvenih sprememb kulturnih elementov ene ali kar obeh skupin. Klinar (1976) akulturacijo opredeli kot proces, pri katerem priseljenci spremenijo svoje kulturne vzorce in vzorce obnašanja ob dolgotrajnem stiku z novo kulturo. Prevzamejo vzorce, brez katerih v novi družbi ne morejo učinkovito delovati. Definicijo akulturacije je potrebno prenesti z ravni posameznih imigrantov na raven odnosov med imigrantsko družbo in imigrantsko skupnostjo. V takem smislu bi asimilacijo opredelili kot medsebojni stik dveh relativno avtonomnih in različnih kulturnih sistemov, kar privede do spremembe enega ali obeh sistemov.

Akulturacijo lahko opredelimo tudi kot začetno stopnjo, v kateri pride do izmenjave kulture in njenih vzorcev (Lukšič-Hacin, 1995). Delimo jo na zunanjo pojavnost, ki se kaže z govorico, obleko in obnašanjem, ter na notranjo pojavnost, ki zajema moralo, vrednostni

sistem, občutke, okus in estetske kriterije. Zunanja pojavnost oblika je tista, ki je hitro osvojena, medtem ko notranja zahteva dolgotrajen proces.

Amalgamacija

Lukšič-Hacin (1995) amalgamacijo opredeli kot zlitje priseljencev z domačo družbo. Gre za poseben vidik razvite strukturalne asimilacije, kar pa je redkost pri prvih generacijah; bolj pogosta je pri drugih. Amalgamacija ni le mešanje ras, temveč tudi kultur. Razumemo jo lahko tudi kot mešanje različnih etničnih in nacionalnih skupin. Zadeva primarne, intimne družinske odnose. Takih procesov ni moč videti pri kohezivno povezanih imigrantskih skupinah in pri priseljenicah, ki se niso dobro asimilirali. Problematiko amalgamacije je moč povezati s socialno stratifikacijo. Nižji sloji priseljencev morajo namreč sprva opraviti s procesom akulturacije in strukturne asimilacije, da lahko pride do zakonske zveze med njimi in domačini, medtem ko pri višjih slojih to ni potrebno. Pri slednjih sta ta dva procesa posledica poroke z domačinom in ne pogoj, kot pri priseljenicah z nižjim socialnim statusom (Klinar, 1976).

Identifikacijska asimilacija

Do identifikacijske asimilacije pride, ko se posameznik identificira z novo družbo, se čuti povezan z njo, jo sprejme za novo referenčno skupino. Do popolnejše identifikacijske asimilacije pride, kadar ima priseljenec pozitivna pričakovanja od nove družbe in se le-ta uresničuje ter kadar so priseljenici pozitivno aktivno orientirani do občin vrednot nove družbe. Imigranti, ki počasi pridejo do svojega statusa in na poti premagajo številne ovire, se tudi bolj izrazito identificirajo z imigrantsko družbo. Popolne strukturalne asimilacije, po mnenju avtorja, ni moč doseči brez identifikacijske asimilacije. V kolikor posameznik doseže le akulturacijo in nekatere znake strukturalne asimilacije, to vodi le do zunanje manifestacije prilagojenega obnašanja nove družbe, ne vodi pa do popolne asimilacije (Klinar, 1976). Identifikacijska asimilacija je odvisna tako od odnosa priseljenca do »nove« sredine kot tudi odnosa te sredine do imigranta. Le kadar pride do obojestranskega vzajemnega sprejema lahko govorimo o identifikacijski asimilaciji (Lukšič-Hacin, 1995).

Državlјanska asimilacija

Klinar (1976) državljansko asimilacijo predstavlja kot stopnjo asimilacije, ki zadeva sfero državlјanskih pravic in dolžnosti. Ta stopnja je dosežena, ko so pridobljene vse politične pravice in ko priseljenici postanejo politično enakovredni domačinom. Predstavlja visoko raven asimilacije, saj je odpravljeno politično diskriminiranje, ki so mu ponavadi podvrženi

priseljenci. Prav tako so odpravljeni medsebojni politični konflikti med priseljenci in večjo družbo, posledično je tudi večji delež naturaliziranih imigrantov. Naturalizacijo oz. pridobitev državljanstva avtor predstavi kot začetek državljske asimilacije, saj je od zagotovljenih enakopravnih političnih možnosti do dejanskega aktivnega sodelovanja še naporna pot. Lukšič-Hacin (1995) pojasni, da je podelitev državljanstva s strani države rešitev problema tujca, s stališča imigranta pa predstavlja končno ureditev njegovega politično-pravnega statusa. Priseljenci stremijo k temu, da dobijo državljske pravice in da država na njih ne gleda kot na tujce. Po drugi strani pa opozori, da pridobitev državljanstva ne vodi vedno do spremembe v identiteti imigranta.

Politični vidik

Na samo integracijo priseljencev poleg družbenega vidika lahko gledamo tudi s političnega. Integracija pomeni interaktiven proces, opisan tudi v Deklaraciji Sveta Evrope, a sodeč po raziskavah se praksa v Sloveniji v večini primerov še vedno razlikuje. Čeprav priseljenci sprejmejo Slovenijo kot svojo domovino, jih širša družba zavrača in opominja na njihovo drugačnost, da se še vedno identificirajo s svojimi tradicijami, običaji, jezikom in svojo religijo (Medica idr., 2010).

Čez leta je bilo moč videti različne vrste integracij. Seveda ne moremo pričakovati, da bo vsaka družba enako sprejela priseljenca in da se bo vsak priseljenec imel željo vključiti na enak način. Posledično ločimo več vrst integracij (Bešter idr., 2003). V zadnjih desetletjih je bilo v večini evropskih držav sprejetih mnogo ukrepov, ki niso bili naklonjeni migrantom. Državljeni so živeli v strahu, da bodo ostali brez zaposlitve, da bo manjše število stanovanj na razpolago, da bo njihovo kulturo prevzela kultura tujcev in da se bo z migranti v državi zvišala tudi kriminaliteta. Bešter idr. (2003) omenjajo, da vse raziskave kažejo, da bodo migracije potrebne za zagotavljanje delovne sile po Evropi. Države v današnjem času kot glavni cilj vidijo integracijo migrantov. Doseči skušajo, da se priseljence vključi v večinsko družbo, da postanejo enakovredni, sodelujejo pri razvoju družbe in imajo možnost samostojnega življenja. Pristopi so različni v vsaki državi, predvsem pa se razlikujejo po vrednotah družbe (npr. demokracija, liberalizem itd.) in po željenemu cilju (asimilacija, multikulturalizem itd.). Seveda pa je treba omeniti tudi, da je integracija obojestranski proces, torej je prilagajanje potrebno tako s strani večinske družbe kot tudi s strani migrantov. Politični integracijski ukrepi so posledično usmerjeni v obe populaciji.

2.3 DEJAVNIKI

Splošno znano je, da se vzroki za odločitve glede selitev med posamezniki razlikujejo. Ekonomski dejavniki so torej najpomembnejši, še zdaleč pa ne edini. Na migracijske odločitve vplivajo tudi psihološki, kulturni, družbeni, geografski, demografski in drugi dejavniki (Malačič, 2006). Ekonomski in demografski dejavniki so tisti, ki so za migracije najpogostejši. Medtem ko je v nekaterih državah pomanjkanje delovne sile, je v drugih državah premalo delovnih mest. Migrante privlačijo možnost zaposlitve, višji dohodek in boljši pogoji za življenje. Ti vzroki so dominantni, saj boljši ekonomski položaj privede do boljšega socialnega statusa, socialne varnosti in boljših pogojev za šolanje otrok. V kolikor pride do nasilne spremembe politične oblasti ali zunanje vojaške intervencije, lahko pride do političnega preganjanja, nasilja ali omejevanja pravic posameznika, kar je močan povod za migracijo. V tem primeru govorimo o političnih in vojaških vzrokih. Kot politični motiv lahko opredelimo tudi migracije posameznikov zaradi želje po večji politični svoboščini. Kljub temu pogosto pride do migracije zaradi osebnih motivov, s katerimi so ponavadi povezani družinski odnosi. V tem primeru govorimo o družinskih in osebnih vzrokih za migracije. Velikokrat se vsa družina preseli, ker je eden od članov dobil priložnost boljše zaposlitve v tujini, pogosto pa pride do reemigracije, torej vrnitve v izvirno državo zaradi družinskih vzrokov (npr. bolezen v družini). Lahko bi rekli, da na migracijo vpliva tudi socialni krog, v katerem posameznik prejema nasvete, ki ga lahko vzpodbudijo ali odvrnejo od migracije. Kot osebne vzroke nam avtor predstavi tudi željo po socialni stabilnosti, miru in ustreznem socialnem okolju (Klinar, 1976).

Malačič (2003) izpostavi tudi kulturne dejavnike in dejavnike okolja. Pri prvih gre za nagibanje migrantov k preseljevanju v okolja, ki so jim kulturno bolj ustrezna in vidijo v njih boljšo prihodnost, dejavniki okolja pa so novejša oblika povoda za migracijo. Monsuni, suše, spremenjeni padavinski režimi, poplave in podobno povzročajo manjše obdelane površine, pomanjkanje vode ali hrane. Prav tako lahko škodijo posameznikom, katerim kmetijstvo predstavlja edini vir prihodka. Vrečer (2007) med drugim navaja nekatere druge vzroke za selitev, in sicer diktatorske režime (pri katerih gre za kršitev pravic posameznika), industrija orožja, naravne nesreče, razpad držav, pospešeno rast prebivalstva, diskriminacijo, nastanek novih držav in etnocentrične politike, ki privedejo do izključevanja raznih etničnih skupin.

Za razumevanje vzrokov za migracijske odločitve je pomembno razumevanje, zakaj do tega prihaja oziroma zakaj ne. Obstaja ločitev dejavnikov pri migracijah, in sicer delimo dejavnike

na dejavnike potega in dejavnike potiska. Ti vplivajo na migrante, da zapustijo svojo državo oziroma domače okolje in se skušajo vključiti v tuje, drugo okolje. Med dejavnike potega se uvrščajo ekonomska prosperiteta, povišanje dohodka, boljše zaposlitvene možnosti, boljše izobraževalne možnosti, prav tako tudi povezano družabno in družinsko življenje, predvsem pa možnost poklicnega in strokovnega napredovanja. Med dejavnike potiska pa uvrščamo ekonomsko stagnacijo, brezposelnost, nizek osebni dohodek, politične pregone, politične in druge diskriminacije (rasizem) in naravne katastrofe (Podrekar in Zajc, 2007).

Če strnemo, so najpomembnejše skupine dejavnikov za migracije ekonomski dejavniki (kažejo položaj na trgu dela – brezposelnost, razlike v osebnih dohodkih in povpraševanju po delovni sili, zaposlitvenih možnostih, delovnih razmerah, socialni varnosti, neenakomernem gospodarskem razvoju), demografski dejavniki (predstavljajo število prebivalcev v državi, starostno strukturo prebivalstva, stopnjo rasti prebivalstva ipd.), politični in vojaški dejavniki (etični in politični konflikti, vojne, revolucije, prevrati, diskriminacije, nedemokratičnost političnih sistemov, kršenje človekovih pravic in politični pregoni) ter religiozni (pripadnost veri ali verski skupini) in verižni dejavniki, med katere uvrščamo tradicijo in mrežo tujcev med sorodniki in znanci (Podrekar in Zajc, 2007).

2.4 MIGRACIJE V SLOVENIJI

V Sloveniji smo bili priča izključevanju in zavračanju imigrantov že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, po osamosvojitvi pa predvsem v začetku devetdesetih let (Kralj, 2008b). V zadnjih letih se je Slovenija soočala s povečanim prihodom migrantov in beguncev, ki so se premikali proti državam Zahodne Evrope. Ta nedavna gibanja so spremenila pogled na migrante in migracije. Med septembrom 2015 in marcem 2016 je ozemlje naše države prečkalo 470.000 beguncev in migrantov. Po podatkih Eurostata je v letu 2018 v Sloveniji živelo nekaj čez 250.000 ljudi, rojenih v tujini in so se v določenem trenutku priselili v Slovenijo, med vsemi v tujini rojenimi prebivalci Slovenije pa je bilo največ (85 %) rojenih v eni od držav Zahodnega Balkana, večina v Bosni in Hercegovini (43 % vseh rojenih), sledijo pa jim Hrvaška (18 %), Srbija (10 %), Severna Makedonija in Kosovo (vsaka po 7 % vseh rojenih). Po podatkih Eurostata je razvidno, da je bilo na dan 1.1.2018 prebivalo nekaj čez 121.000 tujih državljanov. Med njimi je bilo največ državljanov Bosne in Hercegovine, sledijo jim Kosovo, Srbija in Severna Makedonija. Eden izmed najpogostejših navedenih razlogov za priseljevanje v

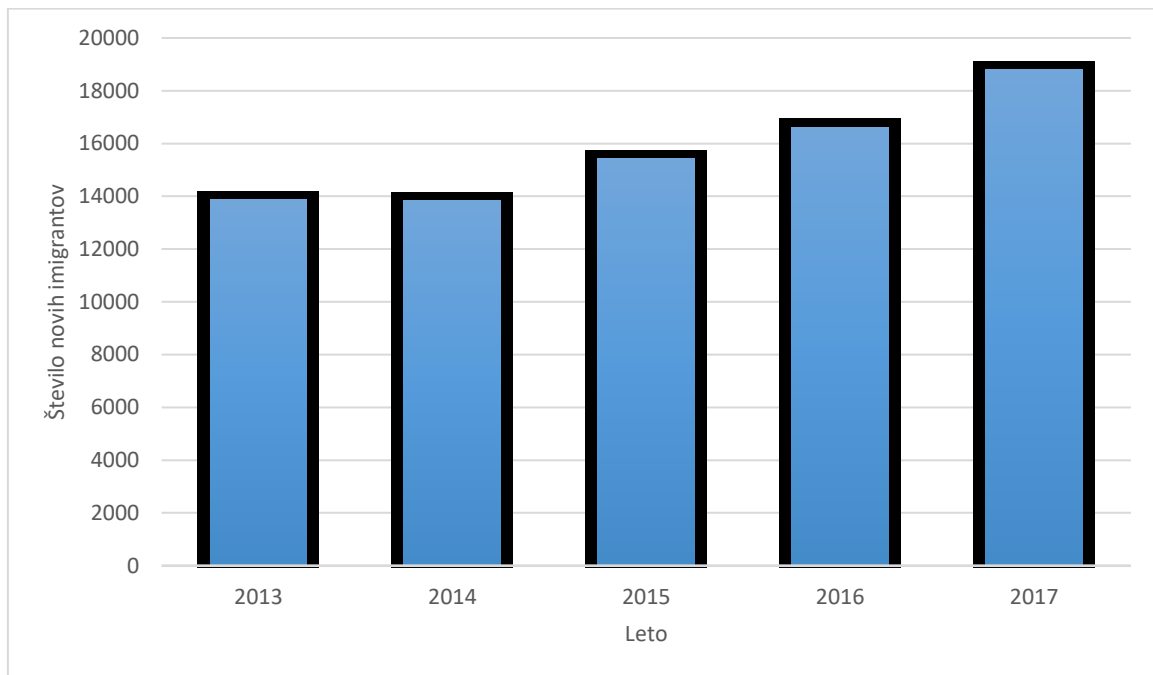
Slovenijo je ravno zaposlitev, takoj za tem razlogom pa sledi združitev družine. Največja koncentracija migrantskega prebivalstva je ravno v osrednji Sloveniji, in sicer zato, ker je gospodarsko najrazvitejša regija, v kateri večina nekvalificiranih ali pa nižje kvalificiranih delavcev najde priložnost za delo, največkrat v gradbeništvu, gostinstvu ter zdravstvu (Zidar idr., 2019).

Medica, Lukič in Bufon (2010) opozarjajo, da, kadar gre za priseljence iz bivše Jugoslavije v Slovenijo, ne moremo govoriti o klasični migraciji. Do največjega priliva imigrantov je prišlo v 60-ih letih, ko so prebivalci manj razvitih delov Jugoslavije prišli v Slovenijo zaradi boljših pogojev za izobraževanje in zaposlitev. Večji del imigrantov v Sloveniji predstavljajo delovni migranti. Večina jih prihaja iz Bosne in Hercegovine, nekaj manj iz Bolgarije in Romunije, najmanj pa iz »tretjih držav«, torej iz Afrike in Azije. Geografsko so razporejeni po večjih mestih, največ v prestolnici. Večina se jih zaposli na področjih dela, kjer ni potrebe po višji izobrazbi (npr. kovinarstvo, prevozništvo, gostinstvo ipd.), največ pa se jih zaposli v gradbeni dejavnosti. Malačič (2008) navaja, da so znotraj Jugoslavije potekali številni migracijski tokovi v različnih smereh, za Slovenijo pa je bil najpomembnejši tok od jugovzhoda proti severozahodu. Po osamosvojitvi države je prvi dve leti prevladovalo izseljevanje iz Slovenije, nato se je zadeva spremenila. Kot raziskave kažejo, je pozneje močno prevladovala imigracija nad emigracijo, izjemoma pa se je pojavilo tudi kakšno leto, ko je prevladovalo izseljevanje.

Delavci z območja bivše Jugoslavije so pravzaprav stalnica. Njihov priliv je številčno največji, obstaja kontinuiteta v navezovanju stikov, so najbližji, kar pomeni, da jih je najbolj enostavno pripeljati, velja pa tudi obratno, ko jih ne potrebujejo več, jih preprosto pošljejo nazaj domov. (Medica, Lukič in Bufon, 2010, str. 41)

Podatki Statističnega urada Republike Slovenije (Graf 1) nakazujejo na naraščajoč trend števila imigrantov v Sloveniji med letoma 2013 in 2017. V letu 2013 se je namreč 13.871 ljudi preselilo iz tujine v Slovenijo, leta 2014 je bilo 13.846 priseljencev, medtem ko se je leta 2015 število povečalo na 15.420. Leta 2016 je v Slovenijo imigriralo 16.623 tujcev, leta 2017 pa kar 18.808.

Graf 1: Število novih imigrantov v Sloveniji med letoma 2013 in 2017

Vir: SURS

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2019) se je od 250.000 prebivalcev Slovenije s prvim prebivališčem v tujini 38 % k nam preselilo v zadnjih 10 letih. Priseljencev (prvo prebivališče v tujini) je bilo v letu 2018 12,1 % celotnega prebivalstva, med temi 3 % takih, ki so državljanstvo Slovenije pridobili po priselitvi. Izobrazba novodobnih priseljencev (2007 naprej) je v povprečju nekoliko nižja kot izobrazba tistih, ki so se priselili do leta 2007. Največ novodobnih priseljencev ima poklicno izobrazbo (38 %), izrazito manj pa je oseb z visokošolsko ali višjo izobrazbo, torej z magisterijem in doktoratom (SURS, 2019).

Migracijski trendi, ki so bili zaznani v Sloveniji v letu 2016 so kazali, da je selitveni prirast tujih državljanov v zadnjih 15 letih pozitiven, selitveni prirast državljanov Slovenije pa 15 let negativen. Večina tistih državljanov Slovenije, ki se izseli, si za cilj izbere državo članico EU, zanimivo pa je, da so priseljeni tuji državljani v večini državljani držav z območja nekdanje Jugoslavije (Ličanin, 2016).

Raziskave javnega mnenja o migracijah v Sloveniji (Zavratnik v Ličanin, 2016) so pokazale, da je dojemanje migrantov povezano s socialnimi in ekonomskimi razmerami v državi. Običajno se to kaže tako, da smo do prišlekov bolj tolerantni, jih lažje sprejemamo takrat, ko nam gre dobro. Ko pa nam gre slabo, pa je velikokrat slišati, da se jim pripisuje krivda za nastalo stanje v družbi. Ljudi prevevajo občutki ogroženosti bodisi na ekonomskem področju bodisi v

državi ali kulturi. Takšne diskusije, dileme in prepričanja največkrat producira politika, mediji pa to le širijo in podpihujejo. Migranti v našem okolju so zato, ker to zahteva trg dela, kar pa pomeni, da je njihov status zelo negotov in podvržen tako kulturnim kot ekonomskim stanjem v državi.

V nadaljevanju so s pomočjo tabele (Tabela 1) prikazani rezultati raziskave (Kralj, 2008a), s pomočjo katere so ugotavljali mnenje Slovencev o ogroženosti varnosti Slovenije s strani beguncev in ilegalnih imigrantov (2008).

Tabela 1: Prikaz odgovorov anketirancev o vprašanju ogroženosti varnosti Slovenije

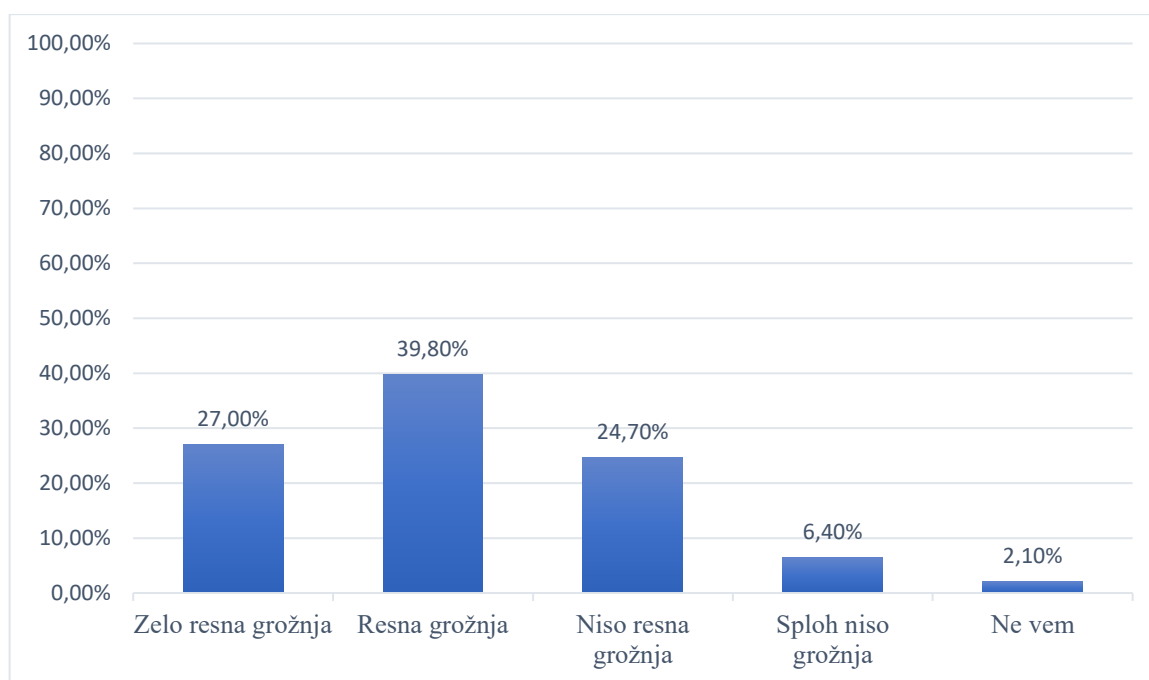
Ogroženost varnosti v Sloveniji s strani beguncev in ilegalnih migrantov	Odgovori v %
Sploh ne	14,0
Malo	34,4
Srednje	34,1
Zelo močno	13,2
Brez odgovora	4,3

Vir: Toš idr. v Kralj (2008a)

Iz rezultatov je razvidno, da se je v letu 2008 večina anketirancev strinjala (34,4 %), da je varnost v naši državi malo ogrožena, nekaj manj (34,1 %), da je srednje ogrožena, da sploh ni ogrožena varnost je bilo mnenja 14 % anketiranih, najmanj anketirancev (izvzeti tisti, ki niso odgovarjali) pa je bilo mnenja, da je varnost v Sloveniji zelo močno ogrožena (13,2 %). Zanimivi so izsledki raziskav (Kralj, 2011), ki so bile opravljene le nekaj let kasneje. V primerjavi s prejšnjo raziskavo (Kralj, 2008a) je bilo v letu 2010 ugotovljeno, da je odnos lokalnega prebivalstva do delavcev migrantov izražen kot delno nelagodje in le delen občutek ogroženosti. Anketirani so se v večini strinjali, da ljudje za slabše socialno ekonomske razmere velikokrat krivijo migrante in da migranti znižujejo ceno domačim delavcem, posledično tudi odvzemajo delovna mesta domačemu prebivalstvu. Po drugi strani pa se je skoraj 85 % anketiranih strinjalo, da delodajalci pogosto izkoriščajo delavce migrante. Večina se jih je strinjala, da se morajo migranti naučiti jezika in navad države, kamor so se preselili, kulturo pa naj ohranjajo doma (adaptacija), z asimilacijo so se najbolj strinjali starejši od 61 let, z adaptacijo pa anketiranci stari med 18 in 39 let. Ideji kulturnega udejstvovanja priseljencev so anketirani bili bolj naklonjeni kot ideji, da bi se priseljenci politično udeleževali.

Nedavno je bila izvedena javnomnenjska raziskava (2019), v kateri so ugotavljali, ali je večina Slovencev mnenja, da bi morale biti meje za migrante iz neevropskih držav manj odprte ter da so migracije v Evropo grožnja. Več kot 60 odstotkov anketiranih meni, da bi morale biti meje za migrante iz neevropskih držav manj odprte, skoraj dve tretjini Slovencev pa si želi večji nadzor nad varovanjem meje. Raziskava je pokazala tudi (Graf 2), da je skoraj 70 % anketiranih prepričanih, da so migracije v Evropo grožnja, več kot 40 % se jih je strinjalo, da gre za resno grožnjo (M.S., 2019).

Graf 2: Prikaz rezultatov javnomnenjske raziskave o mnenju Slovencev glede migracij ter ogroženosti

Vir: Agencija Parsifal (M.S., 2019)

Tako kot se razlikujejo države med seboj, se razlikujejo tudi merila prebivalcev države za sprejem priseljencev. Raziskava (Hafner-Fink v Malnar in Bernik, 2004) je bila izvedena v trinajstih evropskih državah, med drugim tudi v Sloveniji. V nadaljevanju so s pomočjo tabele (Tabela 2) prikazana najpomembnejša merila Slovencev v letu 2004. Rezultati so pokazali, da je Slovincem najbolj pomembno, da priseljenec sprejema način življenja, izkazalo pa se je, da je za Slovence najmanj pomembna premožnost priseljenca.

Tabela 2: Merilo za sprejem priseljencev – delež anketiranih, ki menijo, da so navedena merila zelo pomembna (v %, ESS 2002/2003)

	Sprejema način življenja v državi	Zna govoriti uradni jezik države	Ima sposobnosti, ki jih država potrebuje	Ima dobro izobrazbo in kvalifikacije	Bližnji sorodniki živijo v državi	Prihaja iz krščanskega okolja	Je premožen	Je belec
Madžarska	86,0	63,9	71,3	48,7	35,4	26,1	13,2	22,9
Poljska	44,3	48,8	48,7	39,5	42,8	29,0	17,0	12,3
Slovenija	70,1	58,2	58,2	41,6	28,5	25,6	13,4	14,9
Češka	74,4	60,6	60,6	40,5	41,7	13,4	12,7	14,7
Italija	52,0	28,6	38,5	26,8	18,3	19,8	44,5	6,7
V. Britanija	57,4	56,4	45,5	36,3	28,5	10,6	7,8	6,3
Španija	53,8	34,1	44,0	35,6	25,9	14,0	9,0	7,9
Avstrija	52,9	61,5	47,8	43,2	22,1	14,0	6,5	6,4
Irska	45,5	43,3	47,7	34,7	25,7	13,2	6,6	7,8
Nemčija	66,3	65,1	51,5	44,5	25,1	7,8	5,5	4,0
Nizozemska	66,2	64,6	33,3	25,6	17,2	5,1	2,5	3,1
Norveška	46,5	49,3	31,8	16,6	17,6	9,3	2,7	4,6
Švedska	65,4	28,8	28,5	19,8	16,7	6,5	4,0	2,8

Vir: Malnar in Bernik (2004)

S pomočjo omenjenih podatkov je moč prepoznati, da so migracije neizogiben del vsakdanjega življenja posameznikov ter držav, le vzroki za preseljevanje se razlikujejo (živiljenjski standard). Z leti je problematika migracij začela naraščati. Čedalje težje je pridobiti ustrezne dokumente in dovoljenja, prebivalci izražajo vedno več odpora do priseljencev, stanje na mejah pa tudi govori samo zase. V nadaljevanju predstavim problemsko stanje, ki ga v diplomskem delu obravnavam iz naslova trenutno najaktualnejših tem glede migracij s poudarkom na zaposlovanju migrantov v naši državi.

3. PROBLEMSKO STANJE

Migracije že dalj časa predstavljajo velik politični problem ne samo v Sloveniji, pač pa v celotni EU. Družbeno neodobravanje migracij spremljajo potrebe trga dela po tuji delovni sili. Po eni strani je občutno dejstvo, da se imigranti težko v celoti (ali pa sploh ne) asimilirajo, na drugi strani pa je vse bolj jasno in opazno, da imajo državljani odklonilen odnos do priseljencev. Največkrat je vzrok, kot tudi posledica, za tak odnos ravno strah pred izgubo lastnega socioekonomskega položaja v družbi, ogroženosti lastne varnosti in posledica strahu pred neznanim (v tem primeru pred »tujim«, »drugačnim«). To lahko pripišemo prevelikemu poudarjanju le ekonomskih vidikov migracij, kar pa privede do nezadostnih naporov držav za integracijo priseljencev v ostalih pogledih; in sicer kulturno, ekonomsko in družbeno. Politika in mediji običajno odnos javnosti še poslabšajo, ker prikazujejo priseljence kot grožnjo, obenem pa je na mnenje javnosti vplivala tudi gospodarska kriza, ta je namreč pripomogla k slabšim delovnim in življenjskim pogojem, posledično pa zmanjšala zaposlitvene možnosti (Medica in Lukič, 2011).

Bešter idr. (2003) delijo imigrante v Sloveniji v tri skupine. Prva skupina zajema priseljence, ki imajo slovensko državljanstvo, druga skupina zajema priseljence brez državljanstva s stalnim prebivališčem v Sloveniji, tretja skupina pa zajema priseljence brez državljanstva z začasnim prebivališčem v Sloveniji. Imigranti, ki spadajo v prvo skupino, torej imajo državljanstvo Republike Slovenije, imajo iste pravice kot ostali državljani, sodeč po raziskavah pa to skupino v večini sestavljajo pripadniki bivše Jugoslavije, ki so po osamosvojitvi Slovenije lahko po enostavnem postopku pridobili slovensko državljanstvo. V primerjavi z drugimi evropskimi državami, ima Slovenija majhno število imigrantov brez državljanstva, večina pripadnikov te skupine pa je iz Bosne in Hercegovine. Tisti, ki imajo urejeno stalno prebivališče v Sloveniji, imajo zagotovljene vse pravice iz socialnega varstva, z letom 2002 pa so pridobili tudi pravico do volitve članov občinskega sveta na lokalnih volitvah. Pripadniki tretje skupine, torej priseljenci z začasnim prebivališčem v Sloveniji, pa lahko uveljavljajo pravice do posameznih storitev in dajatev v primerih in pogojih, ki jih določa zakon.

Okoli leta 2000 je bilo vse več tudi ilegalnih imigrantov, povečale pa so se tudi prošnje za azil. Po mnenju Ane Kralj (2008b) je odnos večine prebivalstva do priseljencev še vedno odklonilen, sodeč po raziskavah. To je najbolj opazno pri priseljevanju tujcev iz področja Romunije, Bolgarije, prav tako tudi iz Afrike in Azije. Prebivalci Slovenije izključujejo imigrante zaradi predsodkov, ki kažejo priseljence kot grožnjo samodefiniranju naroda. Pogost pojav je tudi, da

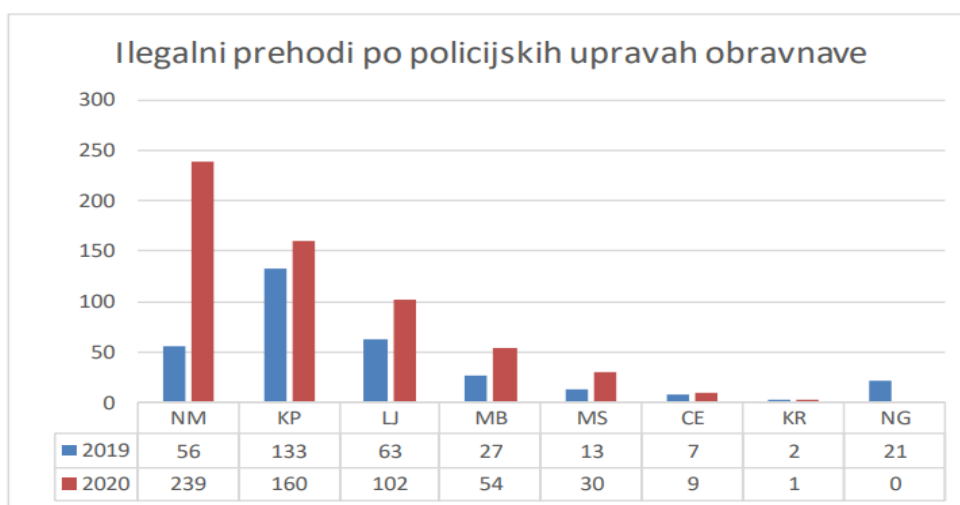
ljudje migrante povezujejo z nasiljem in agresijo. Nekateri trdijo, da bi morali omejiti vstop imigrantom, saj povečujejo stopnjo kriminalitete v državi.

Kot že omenjeno, migracije niso značilnost le sodobnega sveta in življenja, pač pa so se odvijale skozi celotno zgodovino. Vedno več ljudi se odloča za preseljevanje v druge, bolj razvite države. Za dosego svojih ciljev so pripravljeni postati celo ilegalni migranti, čeprav s tem tvegajo negotovosti, najrazličnejše zlorabe, kot je izkoriščanje s strani delodajalcev, ki imajo pri zaposlovanju ilegalnih migrantov boljšo pogajalsko pozicijo. Ključni problem migracij, tudi ilegalnih, je večja želja ljudi po selitvi iz revnejših držav od možnosti, da bi jih bogate države lahko kadarkoli sprejele. Tudi v Sloveniji je prišlo do povečanega števila ilegaliziranih migrantov. Ilegalni oziroma nelegalni migranti so tiste osebe, ki ne izpolnjujejo zahtev države gostiteljice za vstop, bivanje ali opravljanje gospodarske dejavnosti (Franko, 2002).

3.1 ILEGALIZIRANI PREHODI IN NASILJE NA MEJAH

Na naših mejah so v mesecu januarju 2020 (obdobje med 1. januarjem – 31. januarjem 2020) policisti obravnavali skoraj 600 primerov ilegalnih prehodov državne meje. Število se je glede na leto prej (2019) povečalo za skoraj 85 %. Ilegalne prehode po policijskih upravah obravnave v letu 2019 v primerjavi z mesecem januarjem v letu 2020 prikazuje Graf 3. Največ ilegalnih prehodov so obravnavale PU Novo mesto, PU Koper in PU Ljubljana.

Graf 3: Ilegalni prehodi po policijskih upravah obravnave 2019/ 2020

Vir: Uprava uniformirane policije (2020)

Policija je v letu 2019 obravnavala nekaj čez 16.000 nezakonitih prehodov državne meje, kar je v primerjavi z letom prej (2018) več kot 70-odstotno povečanje (v letu 2018 so obravnavali 9262 nezakonitih prehodov čez mejo). Migranti pogosto po nastanitvi v azilnih kapacitetah nadaljujejo pot v svoje dejanske ciljne države, sicer pa je problematika sprejema in vračanja v sosednje države odsev nedovoljenih migracij na območju Slovenije, čeprav na število le-teh vplivajo tudi sekundarne migracije preko naših notranjih meja (Ptujinfo, 2020).

V zadnjem desetletju smo priča krepitvi obsega mednarodnih selitev na globalni ravni. V številnih delih sveta so selitve sprožile močne razprave na temo priseljevanja, s tem pa okrepile negativen odziv javnosti do priseljencev in priseljevanja. Razprava o tem, komu dovoliti vstop v državo in komu ne, se najbolj kaže v krepitvi nadzora na mejah in zaostrovanju preseljevalne politike. Kljub zaostrovanju politike, zaradi krepitve nadzora prihaja do ilegalnih prehodov na mejah kot tudi do nasilja zaradi različnih vzrokov. Kot razloži Reece (2017), je poleg telesnega nasilja možno videti tudi druge, lažje oblike nasilja, a so enako sistematične. Svetovne zdravstvene organizacije nasilje opredelijo kot »grožnjo z namerno uporabo fizične sile ali moči ali dejansko namerno uporabo fizične sile ali moči proti samemu sebi, drugi osebi ali skupini oziroma skupnosti, zaradi katere (zelo verjetno) pride do poškodbe, smrti, psihološke škode, težav v razvoju ali prikrajšanosti«. V primeru migracij sta odkrito nasilje mejne policije in sama infrastruktura varovanja le ena vidik nasilja. Med drugo obliko prišteva uporabo sile in moči, pa naj bo to v fizični obliki ali v obliki grožnje, kar bi lahko vodilo do smrti, poškodbe ali prikrajšanosti. V tretjo obliko prišteva grožnjo z nasiljem, kjer skušajo omejiti dostop do zemlje z ovirami – kot na primer kazen ali aretacija zaradi prestopa meje ali neustreznih dokumentov. Četrta oblika zajema nasilje, ki ga meje izvajajo na ekonomski blaginji ljudi. Ta oblika nasilja z ograjevanjem onemogoča dostop do priložnosti zaslužka. Peta oblika zajema neposredno škodo na okolje zaradi samih meja, postavljanja zidov, razporejanja varnostnega osebja in uporabe nadzornih tehnologij. Čeprav te oblike nasilja ne privlačijo toliko pozornosti kot smrt migrantov, se je treba zavedati, da so posledice političnega sistema, ki si je kot cilj zastavil nadzirati in omejevati gibanje. Kljub podajanjem drugačnih rešitev, tako v Sloveniji kot tudi drugod, v večini v javnem diskurzu prevladuje stališče, da migranti predstavljajo grožnjo, ki pa jo je moč ustaviti z okrepljenim nadzorom nad mejami in omejitvijo priseljevanja (Reece, 2017). Vendar pa to še zdaleč ni edino problemsko stanje migrantov in priseljevanja. Posamezniki smo nekje na neki točki hote ali nehote del neke skupine, vsaka skupina pa je del večjega sistema, v katerem živimo. Kljub temu prihaja do nesprejemanja drugačnosti

(drugačnega načina življenja, drugačnega videza, drugačnega jezika, vere itd.), to pa največkrat vodi ravno v diskriminacijo.

3.3 DISKRIMINACIJA SKOZI PRIZMO RASIZMA IN SOVRAŽNEGA GOVORA

Veliko pozornosti se posveča pojavom, kot so rasizem, sovraštvo do tujcev in diskriminacija vseh vrst. V resnici gre za ogledalo družbe; ogledalo določene družbe kaže odnos do tujcev, manjšin in etničnih skupin, ta odnos pa je odvisen od prevladujočih prepričanj, tudi od verovanj. Pojme, kot so nasilje, kriminal, deviantnost in kulturne ter socialno-ekonomske grožnje vse bolj povezujejo s priseljenci, etničnimi manjšinami in begunci. Nekakšna nova oblika rasizma (stara oblika pojmuje suženjstvo, sistematčne diskriminacije, segregacije itd.) manjšine ne pojmuje kot biološko slabše, pač pa različne. To pomeni, da imajo drugačno kulturo od nas, vendar še vedno obstajajo težave, ki jih je potrebno odpraviti. Mnogokrat je moč zaslediti, da so stališča predvsem negativna, celo skrajna. Prevladujejo negativna stališča predvsem do ljudi iz nekdanjih jugoslovanskih republik, prosilcev za mednarodno zaščito, migrantov in Romov (Kožul, 2018).

Opažen je porast rasističnih ekstremističnih gibanj, ki temeljijo na ideologiji, ki si prizadeva za spodbujanje nacionalističnih ter populističnih praks, to pa vodi v spodbuditev rasizma, rasne diskriminacije, nestrpnost ipd. Ta gibanja so najpogostejše usmerjena k migrantom in beguncem (Uredništvo Mlad.si, 2019). Ravno ti so pogosto žrtve diskriminacije, saj jih pogosto zadržijo dlje časa (v priporu, na mejah itd.) in to brez upravičenega razloga. Vsi, ki še nikoli niso bili žrtev diskriminacije, običajno težko razumejo ponižanje ali pa bolečino (čustveno, tudi fizično), ki jo diskriminacija povzroča. Pomembno je zavedanje, da ima diskriminacija destruktiven učinek na posamezno družbo. Napaja namreč sovraštvo, nasilje, sumničavost, zločine, ogroža varnost, obenem pa ne prinaša nikakršnih ekonomskih koristi. Ravno nasprotno, zmanjšuje produktivnost. V vseh pogledih ne prinaša nobenih koristi za družbo (Jerman, 2009). Diskriminacija zaradi spola, starosti, telesnih okvar, etničnih ali rasnih pripadnosti, prepričanj, spolne usmerjenosti ali vere je nezakonita. Izvira lahko sicer tudi iz drugih vzrokov, kot so zakonski stan, kraj prebivališča ali finančno stanje, do diskriminacije pa pride tudi zaradi spleta več dejavnikov. Zakoni za zaščito pred diskriminacijo zaradi etnične in rasne pripadnosti (npr. temnopolti in Romi) urejajo poleg zaposlovanja tudi druga področja vsakodnevnega življenja, kjer prihaja do nepravilne obravnave (npr. v hotelih, trgovinah, šolah, pri nastanitvi, pri dostopu do dobrin ali storitev, pri zdravstveni oskrbi itd.). V Evropski uniji morajo vse države članice

sprejeti in udejanjati pravila o enakosti, prav tako morajo njihove zahteve izpolnjevati tudi države, ki se EU šele pridružujejo (Evropska komisija, 2019). Jasno je, da je pojav etnične diskriminacije v zadnjih letih ponovno aktualen. V ospredju je predvsem na področju trga delovne sile, čemur so veliko pozornosti namenili tudi organi Evropske unije. Njihov cilj je ustvariti trg dela, ki bo vključujoč in ne izključujoč, saj kot poudarjajo, lahko diskriminacija na etnični ali rasni osnovi prepreči doseganje ciljev o nizki brezposelnosti. Z odpravljanjem diskriminacije pa bi prav tako zagotovili socialni mir in preprečili etnične konflikte na vseh ravneh (Brezigar, 2005).

Eno najmočnejših sredstev diskriminacije je sovražni govor. Težko ga definiramo, še težje pa kaznujemo ali preiskujemo (Leskošek v Pucelj in Šabec, 2017). Zdi se, da sovražna dejanja in sovražni govor postajajo zadnja leta čedalje pogostejši. Paradoks omenjenega pa je, da se jih kljub temu pogosto tolerira ali celo opravičuje v imenu svobode izražanja človekovih pravic. Meje svobode izražanja so najbolj neposredno razvidne ravno skozi problematiko sovražnega govora. O sovražnem govoru govorimo takrat, ko gre za izražanje idej in mnenj, ki so po svoji naravi diskriminatorna, rasistična, ksenofobična in naperjena predvsem zoper razne manjšine, kot so na primer rasne, verske kulturne in etnične manjšine. Sovražni govor zajema tako pisno kot govorno ter nebesedno komunikacijo (parade, simboli ipd.), temelji pa na prepričanju, da so nekateri posamezniki oziroma ljudje manjvredni zaradi posameznih osebnih okoliščin (jezika, narodnosti, rase, verskega ali drugega prepričanja, spola itd.). Glavni cilj sovražnega govora je razčlovečiti tiste, proti katerim je usmerjen, njegov namen pa je prestrašiti, ponižati in spodbuditi nasilje. Velikokrat je meja med svobodo govora in varstvom človekovih pravic zlorabljena, saj je mnogokrat v javnem diskurzu potencialno poudarjanje svobode govora in izražanja postalo že preveč družbeno neodgovorno samo zaradi namena odvrnitve od resne razprave vsakič, ko se skušajo z agendami sovraštva doseči prepoznavni ideološki ali politični cilji (Sardoč in Vezjak v Pucelj in Šabec, 2017). Pri nas Ustava Republike Slovenije v svojem 63. členu prepoveduje spodbujanje k neenakopravnosti in nestrpnosti ter k vojni in nasilju (Ustava RS), prav tako tudi 297. člen Kazenskega zakonika Republike Slovenije kaznuje javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (Kazenski zakonik RS). Glede na specifične zakonodajne okvire težava izhaja iz dejstva, da sovražnega govora pogosto ne moremo omejiti v definicije kaznivega dejanja, ker prehaja v bistveno ohlapnejši žalilni, diskreditacijski in zmerjaški govor, ki največkrat ne ustreza nobenemu kaznivemu dejanju, izhaja pa iz nevednosti ali pa interesa po medijski ali po politični manipulativnosti, za kar pa se štejejo osebne žalitve, obrekovanje, zasmehovanje, mobing ipd. (Pucelj in Šabec, 2017).

Migranti in begunci so zavrlo svojega položaja nedvomno ranljiva skupina, ki je v sovražnem govoru izpostavljena stereotipom, predsodkom, nestrpnosti, poniževanju, zaničevanju, tudi viktimiziranju, diskriminaciji in sovražnosti. Diskurz o sovražnem govoru proti migrantom postane še dodatno problematičen oziroma zapleten, ko poleg migracij sem vključimo še kategorijo religije in kulture. S prečenjem migrantskega položaja in religijske pripadnosti je posameznik v tem primeru potencialno diskriminiran (Pucelj in Šabec, 2017).

Deklaracija o načelih strpnosti, ki jo je objavil UNESCO leta 1995, poudarja zaskrbljenosti zaradi vzpona nasilja, nestrpnosti, rasizma, izključevanja, diskriminacije, ki so uperjeni proti etničnim, verskim in jezikovnim manjšinam, kot tudi beguncem, priseljenim delavcem, priseljencem in ranljivim skupinam znotraj družb, kot tudi zaradi dejanj ustrahovanja in nasilja, ki so zagrešena nad posamezniki, ki uveljavljajo svobodo izražanja in mišljenja. Največ nestrpnosti in sovražnega govora je v Sloveniji uperjenega proti migrantom. Pri tem resničnost, družbena omrežja oziroma splet niso ločeni, k nestrpnosti pa znatno prispevajo nekateri politiki in mediji (Uredništvo Mariborinfo, 2019).

3.3 PREKARIAT

Migracije na družbeni in kolektivni ravni vzpostavljajo novo dinamiko oziroma nove skupine posameznikov (migrantov), ki so del večjega sistema. Tudi migranti so delavci, predvsem pa iščejo boljše delovne razmere, boljši zaslužek in boljše življenjske pogoje. V tem kontekstu omenimo prekariat, ki ga je možno definirati na dva načina. Standing (2011) prvi način prekariata opredeljuje kot posebno družbeno-ekonomsko skupino, tako da po definiciji oseba spada v njo ali pa ne. To je koristno z vidika prikazov in analiz, saj nam omogoča, da uporabimo tisto, kar je Max Weber poimenoval »idealni tip«. V drugem smislu bi lahko prekariat opisali kot neologizem, ki združuje pridevnik »negotov« in sorodni samostalni »proletariat«. V avtorjevi knjigi je izraz uporabljen v tem smislu, čeprav ima omejitve. Lahko trdimo, da je prekariat razredni proces, če ne že sam razred, v marksističnem pomenu. Če pogledamo v smislu socialnih skupin, lahko rečemo, da je v času globalizacije, ne glede na agrarne družbe, prišlo do razdrobljenosti struktur nacionalnih razredov. S povečevanjem neenakosti in premikom sveta proti prožnemu, odprtemu svetu, razred vseeno ni izginil. Bolj kot ne, se je kot posledica pojavila bolj razdrobljena globalna struktura razredov. Prekariat ima karakteristike razreda. Sestavljajo ga ljudje, ki imajo s kapitalom ali državo minimalen odnos zaupanja. Nimajo nobenega od družbenih pogodbenih odnosov proletariata, kjer so delovni papirji

zagotovljeni v zameno za podrejenost in zvestobo. Za delavce v prekariatu je značilno, da težko dobijo zaposlitev, plače so nizke in posledično so izpostavljeni slabšim standardom (Standing, 2011). S prekarizacijo trga dela se je treba soočiti, ker vpliva na vse ljudi in vse družbene skupine, tako na zaposlene v atipičnih oblikah dela kot redno zaposlene (Poglajen v Javornik, 2018). Delavci v prekariatu (t. i. prekarci) najpogosteje vplačujejo minimalne prispevke v državno blagajno zaradi nizkih zaslužkov, imajo celo nižje plače od zakonsko določene minimalne plače zato, ker za prekarce ta prag ne velja. Problem je druga plat zgodbe, ki vodi v skorajšnji prag revščine, s tem pa prekarni delavci potrebujejo več socialne pomoči. Prekarci so izključeni iz družbe, nimajo ne časa ne energije za kakršna koli družabna udejstvovanja, lahko jim zmanjkuje časa tudi za družino (Kovač, 2018).

Migranti predstavljajo velik del prekariata; pravzaprav so razlog za hitro rast prekariata, obenem pa njegova glavna žrtev. Kot smo že ugotovili, je rast deleža migrantov v razvitih zahodnih državah vedno večja, njihova glavna težava pa je, da imajo omejene pravice. Migranti so pehota kapitalizma, globalni kapitalizem je namreč bil zgrajen in omogočen zaradi posledic rezultatov njihovega dela (Standing v Kambič, 2016). Ključni problem je, da so zaradi neenakosti stopnje varnosti in priložnosti (kot ostali člani družb) zlahka tarča dolgotrajnega izkoriščanja v prekarnih zaposlitvah. Migranti se odločajo za selitev z namenom boljših pogojev, v tem primeru boljših dohodkov. Običajno prihajajo iz držav, kjer so nizki prihodki, s pričakovanji o boljših pogojih, zato sprejmejo tudi slabše plačana dela, delo za določen čas ali pa delo s skrajšanim delovnim časom. Velikokrat pride do tega, da jih brezposelni ali pa delavci na robu družbe sprejemajo z nenaklonjenostjo, saj jih krivijo za njihov nezadovoljujoč in slab položaj ter omejene priložnosti. Slednje predstavlja tudi širši družbeni problem (Kambič, 2016).

Položaj migrantskih delavcev in okoliščine na delovnem mestu so največkrat odvisni od dejstva, ali ti posamezniki govorijo jezik gostiteljske države, imajo primerne delovne kompetence in poznajo svoje pravice. V primerjavi z ostalimi delavci na enakem delovnem mestu migranti prejemajo običajno nižje prihodke oziroma nižji zaslužek za opravljeno delo. Do tega prihaja zato, ker jim delodajalci pogosto dodatkov in zavarovanj (manj socialnih in delavskih pravic) ne plačujejo. Prav tako so raziskave pokazale, da so bistveno bolj delovno obremenjeni, prav tako tudi v večjem časovnem obsegu dela. Migrantski delavci so namreč prvi, ki v obdobju manjšega povpraševanja po delu oziroma manjših naročil in recesije ostanejo brez dela. Velikokrat njihovega položaja ne ščiti niti delovnopravna zakonodaja, k njihovem slabemu položaju pa prispeva še izključenost iz neformalnih in formalnih delavskih omrežij ter sindikalnega zastopništva (Kambič, 2016).

3.4 ZAPOSLOVANJE MIGRANTOV

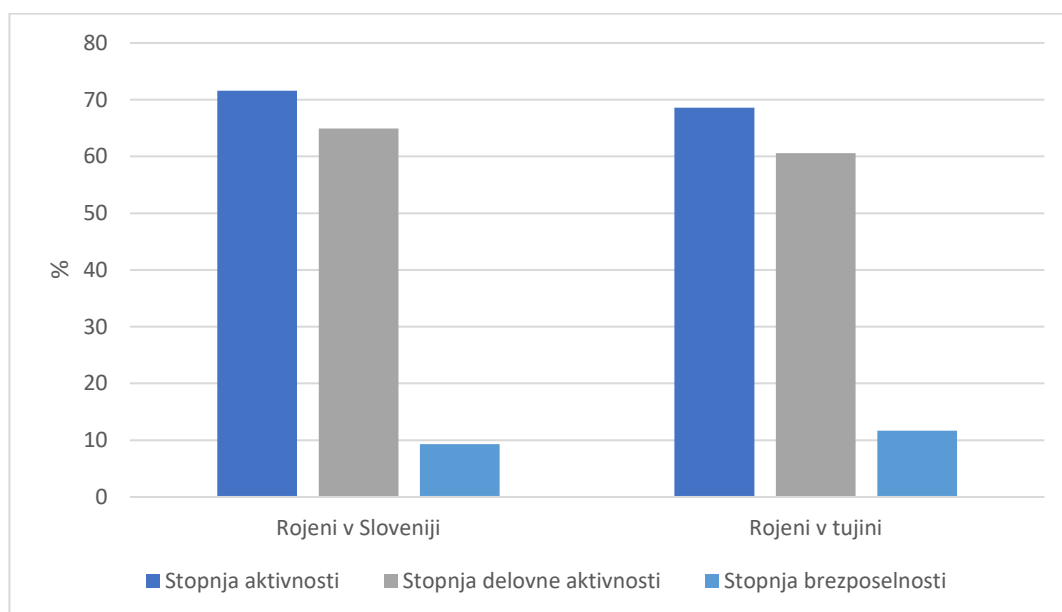
Korver in Oeij v Kramberger in Pavlin (2007) opozarjata na potrebo po zaposljivosti in na možnost zaposlenosti. Zaposljivost namreč opredelita kot sposobnost oz. kompetentnost ljudi, da jim med delovno kariero v današnjih razmerah uspe pridobiti novo delo brez večjih težav. Problem zaposljivosti razložita kot slabše razvito slednjo sposobnost pri večjem številu ljudi in pravita, da je na vse bolj tveganih trgih dela prisotna ranljiva skupina, ki ima največje težave s tem. V to skupino spadajo mladi, nižje izobraženi, osebe z ovirami, migranti itd.

Kot razloži Kralj (2011), so države bivše Jugoslavije za Slovenijo že nekaj desetletij najpomembnejši vir tuje delovne sile, predvsem za nizko kvalificirana delovna mesta, kot so gradbeništvo, gostinstvo, predelovalne in skrbstvene dejavnosti. Izkoriščanje migrantov za takšna dela ni le vseprisotno, temveč je tudi strukturni del kapitalistične ekonomije. Delodajalci v imigrantih vidijo le poceni delovno silo, za njihove pravice pa se ne zmenijo prav veliko. Imigranti so velikokrat bili deležni slabih delovnih in življenjskih razmer, kršitve delovnih pravic in delovne zakonodaje, tako kot tudi množičnega odpuščanja, zlasti v industrijskih in gradbenih vodah, kjer zaposlujejo večinoma migrante.

Videti je kot, bi bile razmere, v katerih pri nas živijo (delavci) imigranti nekaj, kar večinskega prebivalstva ne zadeva. In vendar se zdi, da imamo z njimi več skupnega, kot bi si želeli. Vse večja prekarizacija,časne oblike dela, izkoriščanje na delovnem mestu, nizka stopnja socialne varnosti, razvrednotenje izobrazbe in znanj vse bolj postajajo univerzalne okoliščine, s katerimi se ne soočajo zgolj delavci migranti, čeprav zanje našteto velja v večjem obsegu. (Kralj, 2011, str. 295)

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Graf 4) je bila v drugem četrtletju leta 2014 opazna večja brezposelnost pri migrantih kot pri populaciji, ki je bila rojena v Sloveniji.

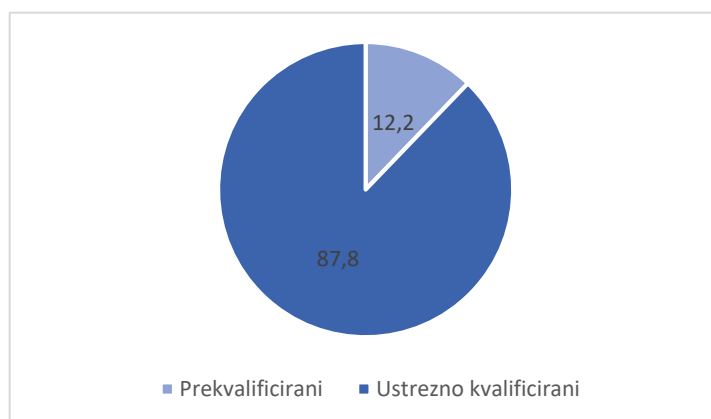
Graf 4: Mere aktivnosti prebivalstva glede na državo rojstva

Vir: SURS

Pogost pojav je, da imigranti ne dobijo ustrezne zaposlitve glede na izobrazbo, saj ne morejo pridobiti ustreznega dokazila o zaključenem šolanju, nimajo zadostnega znanja jezika, doživljajo diskriminacijo s strani delodajalca itd. Posledično si najdejo zaposlitev na delovnih mestih, za katere so prekvalificirani. V Sloveniji je bilo leta 2014 število takih migrantov dokaj majhno. Kot je razvidno iz Grafa 5, je od celotne populacije zaposlenih imigrantov bilo le 12,2 % prekvalificiranih za svoje delovno mesto.

Graf 5: Ustreznost zaposlitve imigrantov glede na izobrazbo v Sloveniji leta 2014

Vir: Eurostat

Antlović idr. v Boštjančič in Žagar Rupar (2017) so se osredotočili na zaposlovanje beguncev, saj spadajo med najbolj ranljive skupine. Avtorji navajajo, da je bilo po poročilih OECD leta 2014 zaposlenih le nekaj več kot polovica beguncev v državah Evropske unije. Pogosta ovira pri iskanju zaposlitve je neznanje jezika, prav tako kot tudi izobrazba. Problem pa predstavlja tudi klasifikacija, pridobljena v izvorni državi, saj je delodajalci velikokrat ne priznajo, ali pa jo priznajo le delno. Pri iskanju zaposlitve imajo torej prednost klasifikacije, pridobljene v gostujoči državi. Zaposlitev migrantov je pomembna za njihovo integracijo v ekonomsko in socialno okolje.

V tujini begunci pogosto iščejo zaposlitev preko oglasov (Antlović idr. v Boštjančič in Žagar Rupar, 2017). Napišejo življenjepis in prošnjo ter ju pošljejo delodajalcem. Najpogosteje za pomoč zaprosijo tudi pristojne službe. V Sloveniji pa je drugače. Za zaposlitev potrebujejo bogato socialno mrežo, saj si tu iščejo zaposlitev preko vez in poznanstev, najredkeje dobijo zaposlitev preko oglasov. Migranti dobijo informacije o trgu dela od oseb, ki so vključene v njihovo socialno mrežo. Begunci z večjo mero znanja slovenskega jezika so prej dobili zaposlitev kot tisti, ki našega jezika ne poznajo tako dobro. Begunci, ki govorijo jezik gostujoče države, so kar dvakrat bolj zaposljivi od ostalih beguncev. Če jim je jezik nepoznan ali slabo poznan, se jim avtomatsko zaprejo poti za razne poklice, prav tako pa jim omenjeno otežuje, da bi na intervjujih za prosto delovno mesto jasno razložili, kakšne so njihove sposobnosti in znanja.

3.5 ZAKONODAJA

Zgodi se, da ljudje enačijo begunce z migranti, zato je za poznavanje zakonodaje in zaposlovanja migrantov najprej treba razumeti razliko med izrazoma »migrant« in »begunec«; izbira pravilnega termina je namreč pomembna. Izenačevanje migrantov z begunci (in obratno) lahko negativno vpliva na življenje beguncev in njihovo varnost. Upravičeni so namreč do posebne pravne zaščite in v času, ko vse več beguncev potrebuje takšno zaščito, lahko izenačevanje terminov ogrozi javno podporo beguncem. Begunec je torej oseba, ki beži pred oboroženimi spopadi ali preganjanjem. Beži pred položajem, v katerem se nahaja, ki je pogosto nevzdržen in nevaren, zato prečka nacionalne meje in išče varnost v sosednjih državah. Begunec pridobi mednarodno priznan status (kot »begunec«), na tej podlagi pa dobi dostop do pomoči s strani držav, UNHCR (Urada Visokega komisariata Združenih narodov za begunce) in drugih organizacij. Begunca ščiti in opredeljuje mednarodno pravo (Edwards, 2015).

Ženevska konvencija o statusu beguncev iz leta 1951 je pomenila velik premik na področju zaščite beguncev. Konvencija o statusu beguncev je ključni dokument mednarodne zaščite beguncev. Opredeljuje namreč, kdo begunec sploh je ter kakšno pravno zaščito, socialne pravice in pomoč morajo države, ki so podpisale konvencijo, beguncem tudi zagotavljati (UNCHRb, 2001 - 2020).

Migrant pa se seli predvsem zaradi iskanja boljšega življenjskega standarda, ne pa zaradi neposredne nevarnosti preganjanja ali smrti (seli se zaradi izobraževanja, združitve družine in drugih razlogov). Za razliko od beguncev, ki se ne morejo varno vrniti domov, se migranti s to oviro ne srečujejo. V primeru želje po vrnitvi domov bo migrant prejel zaščito svoje vlade. Razlikovanje obeh pojmov je pomembno za vsako državo. Države se z migranti ukvarjajo v okviru svojih postopkov priseljevanja in zakonov, z begunci pa v okviru azilnih postopkov in norm za zaščito beguncev, ki jih določa mednarodno pravo in nacionalna zakonodaja (Edwards, 2015).

Že pred sprejetjem Konvencije o statusu beguncev so bili postavljeni temelji mednarodne zaščite (Splošna deklaracija človekovih pravic). Evropska unija si že od leta 1999 prizadeva za poenotenje zakonodaje na področju mednarodne zaščite ter vzpostavitev skupnega evropskega azilnega sistema, zato je bila tudi Slovenija z vstopom v Evropsko unijo kot članica EU dolžna vsebino dokumentov prenesti v svojo pravno ureditev (Repnik, 2017). Ključna zakonodajna akta, ki v Sloveniji urejata nacionalne zakonodajne okvire za mednarodno zaščito, pogoje za sprejem in pridržanje ter azilne postopke, sta Zakon o mednarodni zaščiti (Uradni list RS, št. 16/17), ki je začel veljati 24. aprila 2016 (pred tem zakonom je veljal Zakon o azilu), ter Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 50/11 in poznejše spremembe), ki je stopil v veljavo 28. julija 2011. V slednjem so določeni pogoji in načini vstopa tako kot tudi zapustitve in bivanja tujcev v Republiki Sloveniji (Nabergoj v Zidar idr., 2019). Poleg omenjenih dveh poglavitnih zakonov na tem področju je temelje za sprejemanje takšnih zakonov Slovenija že zagotovila z nekaterimi določbami iz Ustave Republike Slovenije (Repnik, 2017).

Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ-1) je bil sprejet v duhu harmonizacije slovenskega prava s pravom Evropske unije in vseh njenih članic. Določa¹ temeljna načela in jamstva v postopkih mednarodne zaščite (postopek za priznanje, podaljšanje, trajanje, vsebino in odvzem mednarodne zaščite) ter obseg pravic in dolžnosti prosilcev za mednarodno zaščito kot tudi tistih, ki jim je le-ta že priznana (Repnik, 2017). Postopek za pridobitev mednarodne zaščite pri

---

¹ ZMZ – 1, 1. člen.

nas temelji na dveh fazah, in sicer najprej posameznik izrazi svojo namero za prošnjo za mednarodno zaščito, nato policija izvede predhodni postopek, v katerem ugotovi identiteto in pot posameznika ter izpolni prijavitni obrazec. Posameznika nato predajo v azilni center, kjer se začne druga faza postopka po vloženi prošnji (Nabergoj v Zidar idr., 2019).

Javno mnenje sicer predstavlja dejstvo, da prisilne migracije povzročajo znatno povečanje begunskega prebivalstva, vendar je ob tem treba poudariti, da je med letoma 1995 in 2018 mednarodna zaščita v Republiki Sloveniji bila priznana skupno le 818 ljudem. 3. marca 2019 je bilo v azilnem centru 298 nastanjenih prosilcev za mednarodno zaščito. Migracije so se v absolutnem smislu sicer povečale, kar se kaže v porastu prošenj za mednarodno zaščito (Nabergoj v Zidar idr., 2019). V obdobju od 1.1.2020 do 31.1.2020 je 257 ilegaliziranih migrantov izrazilo namero podaje prošnje za mednarodno zaščito, med njimi pa največ državljanov Maroka. Število se je (od januarja v letu 2019) v januarju 2020 povečalo za skoraj 50 % (Uprava uniformirane policije, 2020).

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1) je stopil v veljavo 23. aprila 2011 in določa pogoje za zaposlovanje in delo tujcev v Republiki Sloveniji. Tujcem zagotavlja zaščito in varnost, preprečuje zlorabo, opredeli vrste delovnih dovoljenj, razmeji oblike dela tujih delavcev, opiše postopek prijave in odjave dela tujcev in opredeli kazenske odločbe. Najpomembnejši zakon na področju delovne zakonodaje pa je Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), ki velja za vse prebivalce Republike Slovenije. Zakon o delovnih razmerjih je bil sprejet 5. marca 2013 in ureja delovna razmerja, sklenjena s pogodbo o zaposlitvi med delavcem in delodajalcem. Njegov namen je vključiti delavca v sam proces in zagotoviti usklajen potek procesa. Preprečiti hoče brezposelnost, pri čemer upošteva pravico delavcev do svobode dela in dostojanstva, v samem delovnem razmerju pa varuje interese delavca.

Zakon o zaposlovanju in delu tujca določa, da v primeru zaposlovanja državljana tretje države (države, ki ni članica EU), mora ta imeti veljavno enotno dovoljenje za prebivanje in delo, v primeru zaposlovanja državljana Bosne in Hercegovine ali Srbije pa tudi delovno dovoljenje po bilateralnem sporazumu, ki je soglasje k enotnemu dovoljenju. Enotno dovoljenje nadomešča in združuje dovoljenje za prebivanje, ki so ga izdajale upravne enote, ter delovno dovoljenje, ki so ga izdali na zavodu za zaposlovanje. Tako velja, da tujci iz tretjih držav, ki so v Slovenijo prišli z namenom zaposlitve, dela ali samozaposlitve, ne potrebujejo dveh različnih dovoljenj. Delovno dovoljenje, ki ga za zaposlitev državljanov Bosne in Hercegovine izdajajo na zavodu za zaposlovanje, se upošteva kot soglasje k enotnemu dovoljenju. Enako velja za

zaposlitev državljanov Srbije (SPOT, 2020). Za zaposlovanje delavcev migrantov iz Republike Srbije ter Bosne in Hercegovine tako velja, da mora biti pogodba o zaposlitvi sklenjena najmanj za eno leto, delovno dovoljenje pa se izda z veljavnostjo 3 let. Prvo leto je delavec lahko zaposlen le pri delodajalcu, kjer je pridobil delovno dovoljenje, po preteku prvega leta pa ima prost dostop na trg dela (ZRSZZ, 2019).

Za potrebe diplomskega dela (večina intervjuvancev prihaja iz Bosne in Hercegovine) v nadaljevanju izpostavim posebnost pri zaposlovanju državljanov Bosne in Hercegovine. Od 1.3.2013 je na podlagi sporazuma med obema državama, ki celovito ureja vse postopke in pogoje zaposlovanja, zaposlovanje možno le s predhodnim sodelovanjem službe za zaposlovanje v Bosni in Hercegovini, ki na podlagi vložene potrebe delavca izbere ustrezne (predlagane) kandidate in jih posreduje delodajalcu za dokončni izbor (Data, 2018). Pogoji za zaposlovanje delavcev narekujejo, da mora biti opravljena predhodna prijava pri pristojnih službah za zaposlovanje, in sicer pri starosti več kot 18 let, da v Sloveniji ni ustreznih domačih kandidatov za delovno mesto in da delodajalec izpolnjuje pogoje po 17. členu Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev – ZZSDT (ZRSZZ, 2019). Postopek izbire delavca migranta iz Bosne in Hercegovine se tako začne s pobudo delodajalca, ki pri Zavodu RS za zaposlovanje najprej prijavi delovno mesto, in če ima delodajalec že znanega kandidata, lahko sočasno s prijavo potrebe vloži tudi vlogo za izdajo delovnega dovoljenja, pogodba o zaposlitvi pa mora biti sklenjena za najmanj eno leto. V nadaljevanju postopka na ZRSZ preverijo najprej, ali so v evidenci brezposelnih ustrezni domači kandidati, nato preverijo druge pogoje za novo zaposlitev tujca (v skladu s 17. členom, ZZSDT), zahtevajo podatek o poravnanih davčnih obveznostih in navsezadnje pozovejo delodajalca, da posreduje manjkajoče podatke (če je to potrebno) za posredovanje zahtevka za posredovanje delavcev iz omenjene države (Data, 2018).

4. RAZISKAVA

4.1 METODOLOGIJA

V svoji raziskavi sem želela ugotoviti, s kakšno problematiko se srečujejo migranti na področju iskanja zaposlitve, zato sem se odločila za kvalitativno raziskavo. Da bi bolje razumela zgodbo vsakega posameznika, sem se odločila za polstrukturiran intervju. Želela sem ustvariti sproščeno vzdušje in odprt prostor za pogovor, zato sem kandidate za raziskavo izbrala na podlagi priložnostnega vzorca.

Za vzorec sem izbrala deset oseb, ki so se preselile z območja bivše Jugoslavije in živijo v Sloveniji že vsaj eno leto. Osredotočila sem se na tiste, ki pred migracijo niso imeli zagotovljenega delovnega mesta oziroma so v času bivanja šli skozi proces iskanja zaposlitve. Sedem kandidatov se je v Slovenijo preselilo iz Bosne in Hercegovine, eden iz Srbije in dva kandidata iz Madžarske. Od teh je bilo sedem moških, tri pa so bile ženske. Kandidate za raziskavo sem pridobila iz svoje socialne mreže.

Intervju je sestavljen iz štirih tematskih sklopov. V prvem sklopu sem pridobila podatke o vzrokih za odločitev intervjuvancev glede selitve. Zanimalo me je, zakaj so se odločili za selitev, kakšni občutki so jih spremljali in ali so se počutili sprejete v Sloveniji. Drugi sklop zajema proces iskanja zaposlitve. Zanimalo me je, s kakšnimi izzivi so se intervjuvanci spopadali glede iskanja zaposlitve, pridobitve ustrezne dokumentacije za možnost opravljanja dela in kakšne izkušnje so imeli s samim procesom zaposlovanja. Poleg omenjenega me je zanimalo, ali so imeli težave pri pridobitvi ustreznih dokumentov. Skušala sem pridobiti informacije tudi o tem, ali je intervjuvancem pri iskanju zaposlitve pomagala tudi država ali le njihova socialna mreža. V tretjem sklopu sem želela izvedeti, na kakšne ovire so intervjuvanci naleteli (če so) in kakšni so bili njihovi občutki ob tem. Osredotočila sem se tudi na odnos delodajalcev in sodelavcev do intervjuvanca in intervjuvanke, prve občutke, morebitne težave zaradi neznanja jezika in sam proces integracije. V zadnjem sklopu me je zanimalo, kako se intervjuvanci počutijo po vsem tem času bivanja pri nas, kako bi primerjali življenjske okoliščine v domači državi in Sloveniji ter ali so pri kakšnih domačinih opazili spremembo v odnosu itd. Na koncu sem se dotaknila tudi nasilja na mejah in ilegalnih prehodov, s katerimi intervjuvanci sicer niso imeli izkušenj, vendar menim, da je pomembno omenjeno izpostaviti

za boljše razumevanje problematike teme. V analizi diplomskega dela se vsi sklopi med seboj prepletajo in so podkrepljeni s teoretičnimi izhodišči.

4.2 REZULTATI IN RAZPRAVA

Intervjuji so bili opravljeni z osebami, ki v Sloveniji živijo vsaj eno leto. Večina intervjujev je potekala v srbohrvaščini, saj so se intervjuvanci še učili slovenskega jezika.

Lahko se sporazumevajo na ravni vsakodnevne rabe jezika, medtem ko jim daljši pogovori predstavljajo izziv. Izkazalo se je, da so slabše govorili slovensko tisti, ki niso imeli veliko slovensko govorečih prijateljev. Večina jih obiskuje tečaj, medtem ko se drugi učijo slovenščine s pomočjo socialne mreže.

Dve leti že živim v Sloveniji in moram reči, da je jezik naporen (smeh). Zelo je drugačen kot makedonščina. Trudim se in ogromno so mi pripomogli sodelavci in prijatelji. Silijo me, da govorim slovensko, čeprav mi je nerodno, ker ne znam, a pravijo, strinjam se z njimi, da se bom tako najhitreje naučil. (Intervjuvanec 1, 29 let)

Lomim se, veliko besed v slovenščini je enakih kot v srbohrvaščini, a so popolnoma drugačnega pomena. To mi najbolj nagaja. A se trudim. Govorim slovensko tudi doma, pomaga meni, tako kot tudi mojemu otroku. On se sicer uči veliko hitreje kot jaz (smeh). (Intervjuvanka 2, 30 let)

Razlogi za selitev so bili ekonomski ali družinski. Intervjuvanci so se preselili v Slovenijo zaradi slabih razmer v izvorni državi, slabih plač, pomanjkanja delovnih mest ali ker so se pridružili partnerju. Slednji so prišli na podlagi pravice do združitve družine. Sprva se je preselil njihov zakonski partner, večinoma kot sezonski delavec, nato pa so sledili še oni in otroci. Ker je zakonec že imel urejeno dokumentacijo za bivanje v Sloveniji, jim je bilo močno olajšano pridobivanje potrebnih dokumentov.

V Slovenijo sem prišel zaradi žene. Jaz sem imel službo v Bosni in Hercegovini, žena pa se je preselila že pred mano. (Intervjuvanec 3, 33 let)

Nekaj let sem iskal zaposlitev v svoji državi. Karkoli sem našel, je bilo slabo plačano. Če je sploh bilo plačano (smeh). Velikokrat se je zgodilo, da pol leta nisem dobil plače. Tako je težko shajati, zato sem se odločil, da se preselim v Slovenijo. (Intervjuvanec 1, 29 let)

Kot že omenjeno, odločitev za migracije nastane zaradi različnih dejavnikov (psihološki, kulturni, družbeni itd.), eden izmed najpogostejših pa je ekonomski. V sami teoriji smo izpostavili, da je eden izmed pogostih dejavnikov tudi osebni dejavnik, ki vključuje tudi željo po vrnitvi k družinskim članom. V tem primeru govorimo o družinskih in osebnih vzrokih za migracije.

Oba intervjuvanca (Intervjuvanec 1 in Intervjuvanec 3) sta tako izpostavila omenjene dejavnike oziroma vzroke za selitev v Slovenijo; družinski oziroma osebni vzroki (priselitev zaradi družinskega člana, v tem primeru zaradi žene) in ekonomski (boljši ekonomski položaj).

Tisti, ki pred selitvijo niso imeli partnerja v Sloveniji, so morali priskrbeti mnogo več dokumentov. Pridobiti so morali potrdilo o nekaznovanosti (kar so morali priskrbeti z občinskega in vrhovnega sodišča ter policije), vizum (ki so ga v večini primerov dobili nekajkrat za eno leto), za dolgoročno bivanje pa še spričevala o izobrazbi (uradno prevedena), rojstni list in potrdilo o državljanstvu. Nekajkrat se je zgodilo, da so jim zavrnilo dokumentacijo zaradi predpisa o prevodu iz cirilice v latinico oz. iz tujega v slovenski jezik. Le eden izmed intervjuvancev pa je dobil zavrnitev vizuma.

Dobil sem zavrnitev, ker so morali zaposlitev ponuditi najprej drugim. Rekli so, da ni pomanjkanja v mojem poklicu in da me ne morejo takoj zaposliti. V drugo so mi odobrili. (Intervjuvanec 7, 25 let)

S pridobivanjem dokumentacije nisem imel težav, malo je bilo za počakati, a to ni bil nikakršen problem, saj je bilo pričakovano. (Intervjuvanec 4, 40 let)

Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1) določa pogoje za zaposlovanje in delo tujcev v Republiki Sloveniji (Nabergoj v Zidar idr., 2019). Tujcem zagotavlja zaščito in varnost, preprečuje zlorabo, opredeli vrste delovnih dovoljenj itd., pri čemer oba intervjuvanca (Intervjuvanec 4 in Intervjuvanec 7) nista imela težav. Brez težav sta pridobila ustrezno dokumentacijo in takoj začela z delom.

Informacije Intervjuvanca 7, da *so morali zaposlitev najprej ponuditi drugim* se navezujejo na določbe zakonodaje. Pogoji za zaposlovanje delavcev narekujejo, da mora biti opravljena predhodna prijava pri pristojnih službah za zaposlovanje in da mora biti starost višja kot 18 let, da v Sloveniji ni ustreznih domačih kandidatov za delovno mesto in da delodajalec izpolnjuje pogoje po 17. členu Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev – ZZSDT (ZRSZZ, 2019). Odgovor intervjuvanca bi tako lahko razumeli, da *so morali zaposlitev najprej ponuditi drugim* ravno zaradi dejstva, ker je zakonsko določeno, da je treba najprej preveriti, ali so v evidenci brezposelnih ustrezni domači kandidati. Kljub temu je intervjuvanec izpostavil, da za zaposlitev ni bilo dodatnega povpraševanja, zato ker je bilo dovolj delovne sile, ne pa zaradi drugih razlogov (vnaprej dogovorjena zaposlitev, diskriminacija, rasizem). Tak primer ne kaže na bistvena odstopanja tudi pri vseh ostalih iskalcih zaposlitve, ki niso migranti.

Večinoma so vsi intervjuvanci zaposlitev iskali na enak način. Pomagali so si z internetom, poznanstvi in priporočili ter z Zavodom za zaposlovanje. Razložili so, da so veliko pomoči in napotkov dobili ravno s strani slednjega. Večina intervjuvancev ima le osnovno izobrazbo. Izpostavili so, da so v njihovih izvornih državah tako slabe razmere, da so se prisiljeni čim prej zaposliti, zato marsikdo nikoli ne gre v srednjo šolo ali se izobražuje še naprej. Posledično se zaradi nizke izobrazbe zaposlijo na težjih fizičnih ali slabo plačanih oziroma nižje kvalificiranih delovnih mestih. Ob selitvi v drugo državo je zaradi omenjenega izbor možnih del še toliko manjši. V večini primerov so zaposleni v gradbeništvu kot skladiščniki in ženske kot čistilke.

Zdi se mi, kot da moramo vzeti tiste ostanke. Vse, kar ostali zavrnejo, se pričakuje, da bomo mi vzeli. Če kakšno delovno mesto zavrnejo, smo takoj 'izbirčni.'
(Intervjuvanka 2, 30 let)

Intervjuvanka 2 je izpostavila svoje občutke ob tem, kako doživlja možnosti za zaposlovanje. Ne gre samo za diskriminacijo, rasizem in netolerantnost (za vprašanje omejenih pravic

migrantov, kar posledično privede do omejenih možnosti), pač pa gre za vidno izkoriščanje imigrantov za opravljanje manjvrednih del. Pogosto so za takšna dela tudi plačani slabše, kot bi morali biti.

Na gradbiščih in v skladiščih je največ pomanjkanja, res, da je delo težje in da plače niso ravno presežek, a za začetek je dobro. (Intervjuvanec 7, 25 let)

Pomagal mi je stanodajalec. Rekel sem mu, da sem v Makedoniji popravljaval dvigala in priporočil mi je podjetje. Sedaj sem zaposlen pri njih. To je delo, ki se ga vsi izogibajo, zato so me takoj vzeli, čeprav sem bolj slabo govoril slovensko. (Intervjuvanec 1, 29 let)

Migranti predstavljajo velik del prekariata. Omejene pravice jim pogosto predstavljajo veliko oviro v zaposlitvi, kar se najpogosteje kaže s podcenjenim delom zaposlenega. Medtem ko ostali delavci prejemajo normalno plačilo za svoje delo, so migranti običajno deležni slabšega plačila. Težava nastane, če so delodajalci tisti, ki (ne)posredno vplivajo na stanje, ki vodi v diskriminacijo ter rasistični odnos, zaradi česar bi se migranti bili primorani vrniti v izvirno državo oziroma pogoje za boljši življenjski standard iskati drugje. Na žalost se pogosto zgodi, da podpore ne dobijo niti na področju delovnopravne zakonodaje.

Omenjeno so izpostavili tudi intervjuvanci. Pomoči s strani države pri iskanju službe niso imeli, veliko pa jim je pripomogla socialna mreža. Pri težavah so izpostavili le zavračanja spričeval, ki so bila napisana v cirilici. Nekajkrat so jih zavrnilo zaradi neznanja jezika. Razložili so, da je to največja ovira pri iskanju zaposlitev.

Nekajkrat se je zgodilo, da me niso sprejeli zaradi jezika. V nekaj primerih se mi je zdelo logično, na primer ko sem hotel zaposlitev, kjer bi sestavljal klime. Navodila so v slovenščini in seveda jih ne bi razumel, ne vem pa, zakaj so me zavrnilo, ko sem se prijavil za delovno mesto viličarja. Seveda se ne pritožujem, iskal sem naprej in našel zaposlitev, kjer slovenščina ni obvezna. (Intervjuvanec 4, 40 let)

Intervjuvanec 4 je izpostavil dejstvo, da so migranti in begunci z večjo mero znanja slovenskega jezika bolj zaposljivi kot tisti, ki našega jezika ne poznajo tako dobro. Kot že omenjeno v sami teoriji, so tisti, ki govorijo jezik gostujoče države, kar dvakrat bolj zaposljivi od ostalih beguncev.

Ob samem odnosu med imigrantom, delodajalcem in sodelavci so intervjuvanci izpostavili različne izkušnje. Nekatere so dobro sprejeli sodelavci, a jih niso bili sprejeli delodajalci, pri drugih je bilo ravno nasprotno. Prav tako so nekateri imeli težave z vsemi, nekateri pa nobenih težav z nikomer od naštetih. Menim, da je zelo pomembno izhodišče dejstvo, ali so delodajalci že vajeni imigrantov, ali jih zaposlujejo, predvsem pa njihovo stališče. Prav tako menim, da ima velik pomen pristop delodajalca, še pomembnejši pa je delodajalčev odnos. Če ima delodajalec negativen odnos do zaposlenega imigranta, ga zaničuje, ga izkorišča in mu ne pripomore k sprejemanju v novo okolje, obstaja velika verjetnost, da se tudi drugi zaposleni ne bodo zadrževali pri širjenju nestrpnosti. V primeru, da delodajalec spodbuja svoje zaposlene k sprejetju imigrantov in tudi sam pripomore k integraciji, menim, da bi se vsaj en delež zaposlenih odzval in priseljencem brez zadržkov pomagal. Pomembno je, kakšno sporočilo delodajalci pošiljajo svojim zaposlenim kljub lastnim mnenjem in predsodkom, čeprav je marsikateri priseljenec pripravljen prezreti te predsodke zavoljo zaposlitve.

Intervjuvanci so v večini primerov izpostavili zadovoljstvo nad svojimi trenutnimi delodajalci. Kljub temu pa sem skozi pogovor opazila, da je bilo kar nekaj primerov, ko niso bili pravično obravnavani. Nekaterim je k pozitivnemu sprejemanju pripomoglo poznavanje jezika in proces integracije, medtem ko drugim delodajalci kljub naštetemu niso bili ravno naklonjeni. Šest od desetih intervjuvancev je imelo dobre izkušnje, medtem ko so slabe izkušnje imeli štirje.

Z zaposlitvijo sem zadovoljna. Sprva sem slišala nekaj pripomb sodelavk, kot na primer »spet prokleta Bosanka« ali pa »zgleda mamó še eno čefurko.« A to je bilo na začetku. Sprejeli so me, ko so me spoznali in videli, da nisem konfliktna oseba ter da se zavedam, da nisem v svoji državi in da sem jaz tista, ki se mora prilagajati. Šefica je malo nacionalistka. Saj drugače ni napačna. A mi je skoraj vsak dan rekla, da se moram takoj naučiti jezika, če hočem obdržati zaposlitev. Seveda se trudim, kolikor se le da. (Intervjuvanka 6, 29 let)

Intervjuvanka 6 je izpostavila še en primer sovražnega govora zoper migrante, prav tako diskriminatorno vedenje zaradi nepoznavanja slovenskega jezika. Menim, da gre resnično za težavo, ki izhaja iz že omenjenega dejstva, da sovražnega govora pogosto ne moremo omejiti v definicije kaznivega dejanja, ker prehaja v bistveno ohlapnejši žalilni, diskreditacijski in zmerjaški govor, za kar pa se štejejo osebne žalitve, obrekovanje, zasmehovanje, mobing ipd. Čeprav sovražni govor ni označen kot kaznivo dejanje, menim, da bi bila zanj potrebna ničelna toleranca.

Velikokrat se je zgodilo, da so v moji firmi malo bolj izkoriščali tiste, ki imajo delovni vizum. Jaz sem prišel s pomočjo pravice o združitvi družine. Nisem imel zapletov. Tisti, ki so prišlo preko delovnega vizuma so jih imeli. Trgali so jim od plače, dlje so morali delati. Sobote so morali delati, čeprav niso bile delavne. »Pridi v soboto, ali pa sploh več ne hodi!«, jim je bilo rečeno. Seveda jih je bilo strah, tudi mene bi bilo. Zavedali so se, da če dobijo odpoved, morajo domov. (Intervjuvanec 9, 35 let)

Intervjuvanec 9 je izpostavil še en primer prekarnega dela in izkoriščanja. Iz pregledane teorije je razvidno, da so nižje kvalificirana delovna mesta, kot je npr. gradbeništvo, posebno na udaru taki pri obliki dela. Nekateri delodajalci izkoristijo potrebo priseljencev po prihodku v svojo korist. Imigranti so obupani in za voljo minimalnega zaslužka podležejo takšnemu ravnanju. Zavedajo se namreč, da je takšno delo boljše od razmer v izvorni državi. Kljub omenjenemu pa menim, da to še ni opravičilo za takšno vedenje. Obstajajo delodajalci, ki se tako obnašajo do vseh, ne le do manjšin, kot so migranti ali begunci (osebe z oviro, mladi itd.), prav tako pa obstajajo delodajalci, ki do migrantov nimajo nikakršnih predsodkov, zadržkov in negativnih stališč, pač pa se potrudijo ponuditi pomoč in skušajo pomagati, kolikor je v njihovi moči. Slednje izpostavi Intervjuvanka 5.

Joj, jaz sem enostavno zelo zadovoljna. Moja šefica je legenda. Pa tudi nekatere sodelavke. Saj hodim na tečaj in vse to. Ampak one so mi največ pomagale. Nimate pojma, koliko je slovenščina težka za nekoga, ki jo prvič sliši (smeh). Moje sodelavke in sodelavci so res zlati. Eni se držijo bolj zase, ampak me to ne moti. Če

jim bom všeč, se bomo pogovarjali, če ne, pa bomo živeli vsak svoje življenje in problem je rešen. (Intervjuvanka 5, 27 let)

Ma tko. Na začetku je težko. Si kot ena črna ovca. Pol je itak bolje. (Intervjuvanec 10, 28 let)

Intervjuvanci so različno opredelili občutke, ki so jih bili deležni ob vstopu v državo. Medtem ko je vse spremljal nelagodni občutek zaradi vstopa v neznano državo, so bili nekateri pozitivno, drugi pa negativno presenečeni. Kljub vsem izkušnjam se vsi strinjajo, da je Slovenija lepa država in da imamo Slovenci svoje prednosti, velikega pomena je, na koga človek naleti. V tej državi vidijo velik potencial, boljše pogoje in lepo oskrbovano okolico.

Sprva se nisem počutila sproščeno, novo okolje, nov jezik, zdelo se mi je, kot da me vsi gledajo. Sčasoma sem se sprostila in, ko sem se naučila nekaj slovenskega jezika, sem vzpostavila prve stike. Ugotovila sem, da so Slovenci prav prijetni. Očitno se mi je od vsega stresa le dozdevalo, da vsi gledajo vame kot v vesoljca (smeh). (Intervjuvanka 5, 27 let)

Vsi intervjuvanci so bili del mednarodne migracije. Iz moje raziskave je razvidno, da je selitev v tujo državo težek korak za posameznika. Predstavlja vstop v neznano, za seboj pustijo družino in prijatelje. Naučiti se je treba novega jezika, sklepati nova prijateljstva in prilagajati se je treba tuji kulturi. Veliko truda je potrebnega vložiti v slednje, kot največjo motivacijo pa intervjuvanci vidijo sprejetost. Nekateri so intervjuvance dobro sprejeli, jim pomagali, razširili njihovo socialno mrežo, drugi pa jim niso bili tako naklonjeni.

Dobila sem mešane občutke. Nekateri so me dobro sprejeli, nekateri ne. Zgodilo se je, da sem slišala kakšne komentarje čez nas »čefurje«, da pobiramo njihova delovna mesta, njihove plače in pokojnine. Na drugi strani pa sem imela ljudi, ki so bili zlati. Sosedje so mi pomagali pri spoznavanju okolice, drugi so mi pomagali

tako, da so me zvlekli v družbo, spoznala sem druge ljudi in počutila sem se sprejeto. (Intervjuvanka 6, 29 let)

Oh, bilo je super. Vse super. Vsi so bili prijazni, pripravljeni pomagati. Všeč mi je, ker lahko uživam doma v svojem miru. V Srbiji ti pride sosed na obisk in sedi pri tebi po cel dan. Tu so ljudje uvidevni, prijazni in niso kot pijavke (smeh). (Intervjuvanec 4, 40 let)

Pomembno je, kako se posameznik v gostujoči državi počuti, kako je sprejet in navsezadnje, kakšen odnos imajo ljudje do njega. Proces integracije pomeni proces vključevanja priseljencev v socialno-kulturni sistem imigrantske države, na katerega se morajo navajati in prilagajati tako priseljenci kot širša družba (v tem primeru je Intervjuvanec 4 izpostavil sosede).

Intervjuvanka 6 je izpostavila problem diskriminacije. Poudarila je, da je zaznala »...kakšne komentarje čez nas 'čefurje,' da pobiramo njihova delovna mesta, njihove plače in pokojnine«. Z izsledki raziskave Ane Kralj (2011) bi lahko podkrepili stališče, ki ga je izpostavila Intervjuvanka 6. Izkazalo se je, da so se anketirani v večini strinjali, da ljudje za slabše socialno-ekonomske razmere velikokrat krivijo migrante in da migranti znižujejo ceno domačim delavcem, posledično tudi odvzemajo delovna mesta domačemu prebivalstvu.

Ko sem intervjuvance vprašala, kako bi primerjali razmere v Sloveniji in izvorni državi, so vsi poudarili, da je z ekonomskega vidika v Sloveniji veliko bolje. Boljše in redne plače, več delovnih mest, prav tako je okolica veliko bolje urejena. Navdušeni so predvsem zaradi svojih otrok. Veseli so, ker menijo, da imajo otroci tu veliko boljše pogoje za življenje, izobrazbo in nekoč celo zaposlitev. S kulturnega vidika so bila mnenja različna.

V Sloveniji se mi zdi tako super. Ljudje so tako topli, odprti, res so me presenetili. (Intervjuvanka 5, 27 let)

Super je, več zaposlitev, redne plače. Kaj 'češ boljšega. Edino ti samski domovi so muka. V devetih kvadratih si z dvema drugima v sobi. Ni zasebnosti. Ampak za začetek je v redu. (Intervjuvanec 3, 33 let)

Ne vem. Zdi se mi, da so Slovenci nekoliko hladni. Ne v negativnem smislu. V Bosni smo bolj sproščeni, vsakega povabimo na kavo, nekaj prinesemo, ko pridemo na obisk, tudi če nimamo veliko. Tukaj tega ni. Saj ne rečem, da je kaj narobe s tem. Le drugačna kultura, ki je nisem vajena. (Intervjuvanka 2, 30 let)

Glede na odgovore intervjuvancev lahko sklepamo, da razumejo in sprejemajo različnost kulture, tako kot tudi ekonomskega položaja. Sprejemanje oziroma nesprejemanje različnosti in navad kot značilnosti države in njenih državljanov lahko pripomore k učinkovitejši komunikaciji in boljšim odnosom le v primeru, da se posamezniki drugačnosti tudi zavedajo. V nasprotnem največkrat pride do predsodkov, žalitev, sovražnega govora, zasmehovanja, v največji meri pa do diskriminacije.

Intervjuvance sem povprašala po občutku diskriminiranosti oziroma ali so dobili kdaj občutek, da so obravnavani drugače. Skoraj vsi so imeli vsaj eno izkušnjo, ki jih je spravila v nelagoden položaj. Povedali so, da se jim določene stvari niso zdele pravične. Diskriminacija se je pojavila tako s strani fizičnih kot tudi uradnih oseb. Eden izmed intervjuvancev je omenil, da je poleg ene slabe izkušnje imel tudi eno dobro, ki ga je nadvse presenetila.

Ko sem se preselil v Slovenijo, so mi razložili, da moram ponovno opravljati praktični del voznškega izpita, če hočem pridobiti vozniško dovoljenje, ki velja v Sloveniji. Na glavni vožnji me je gospod iz komisije vprašal, ali govorim slovensko. Odvrnil sem mu, da bolj slabo, saj sem se nedolgo nazaj preselil in se še učim. Na to mi je odvrnil »No, vam že zdaj povem, da ne boste naredili izpita.« Ni se mi zdelo pravično. Po drugi strani sem bil pa pozitivno presenečen nad uslužbencem v banki. Pol ure pred zaprtjem sem prišel s prošnjo, da mi odprejo nov račun. V sistemu je bila napaka in nisem imel vnesenega stalnega prebivališča, zato se je vse skupaj zavleklo. Mladenič je eno uro dlje ostal v službi, da je sklical vse naokoli in uredil napako. Lahko bi mi rekel, naj pridem jutri. (Intervjuvanec 4, 40 let)

Intervjuvanec je izpostavil jasen primer diskriminacije (zaradi nepoznavanja jezika). In kot smo omenili že v teoretičnem poglavju, Evropska komisija (2019) poudarja, da je diskriminacija zaradi spola, starosti, telesnih ovir, etničnih ali rasnih pripadnosti, prepričanj, spolne

usmerjenosti ali vere nezakonita (Evropska komisija, 2019). Kljub njeni nezakolitosti pa se pogosto izkaže, da ljudje tega ne upoštevajo in svoja dejanja zagovarjajo kot nujno potrebna.

Sosednjo stavbo so prenavljali in delavci so pustili kombi na našem dvorišču. Prosila sem jih, če ga lahko premaknejo samo, da parkiram avto v garažo, potem ga komot vrnejo. Ne bi me motilo. Eden izmed delavcev mi je odvrnil, da je pravilno parkiral. Ponovila sem, da bi avto le dala v garažo, potem pa ga lahko ponovno parkirajo. Delavec je odvrnil, da je na svoji zemlji. Šokirana sem bila in jezna. Rekla sem mu, da je na mojem dvorišču in naj se premakne. Odvrnil mi je »Vrni se v Bosno, čefurka ena, tam je tvoje dvorišče, tukaj je pa moje!.« Gospodič se ni premaknil, dokler mu nisem zagrozila s policijo. (Intervjuvanka 6, 29 let)

Poklical sem na komunalno. Na položnici je bila napaka in to sem skušal razložiti mladenki, ki se mi je oglasila. Trdila je, da to ni napaka, in ko sem ji ponovno skušal razložiti, mi je odvrnila, da ve kaj dela in da se ona ni zmotila. Razložil sem, da ne dvomim in je ne napadam, le da je tu napaka. Odvrnila me je »Prvo se nauči slovensko, pol mi pa bodi pameten« in prekinila zvezo. (Intervjuvanec 10, 27 let)

V primeru, ki sta ga izpostavila Intervjuvanka 6 in Intervjuvanec 10 je jasno razvidno, da sovražni govor do njiju zajema govorno komunikacijo, to pa lahko podkrepimo z jasnimi odgovori, ki sta jih prejela od tistih posameznikov, ki menijo, da so v tem primeru migranti, in najbrž še kdo, manjvredni. Kot razjasnita Sardoč in Vezjak (v Pucelj in Šabec, 2017) je glavni cilj sovražnega govora razčlovečiti tiste, proti katerim je usmerjen, njegov namen pa je prestrašiti, ponižati in spodbuditi nasilje.

Nihče od intervjuvancev ni izpostavil izkušenj z nasiljem na mejah. Razprava o tem, komu dovoliti vstop v državo in komu ne, se najbolj kaže v krepitvi nadzora na mejah in zaostrovanju preseljevalne politike. Kljub zaostrovanju politike, zaradi krepitve nadzora prihaja do ilegalnih prehodov na mejah kot tudi do nasilja zaradi različnih vzrokov.

Nasilje, ki ga povzročajo ravno meje, avtor Reece (2017) opredeljuje kot inherentno nasilne meje, ker vzpodbujajo sistematično nasilje nad okoljem ter ljudmi. Tako v Sloveniji kot tudi drugod v večini v javnem diskurzu prevladuje stališče, da migranti predstavljajo grožnjo, le to

pa je moč ustaviti z okrepljenim nadzorom nad mejami in omejitvijo priseljevanja (Reece, 2017). Vendar pa je ravno obratno; ogroženi so migranti, ogroža pa jih sistem. Posamezniki smo nekje na neki točki hote ali nehote del neke skupine, vsaka skupina pa je del večjega sistema, v katerem živimo. Intervjuvanci so s svojimi stališči in izkušnjami potrdili, da kljub omenjenemu prihaja do nesprejemanja drugačnosti, vse to pa največkrat vodi ravno v diskriminacijo, ki je po njihovem mnenju očitna.

Če povzamem, je večina intervjuvancev imela ob procesu integracije in vključevanja v našo družbo dobre izkušnje in jim ni žal, da so se preselili v Slovenijo. Poleg nelagodja zaradi tujega okolja so jih spremljali pozitivni občutki. Vsi so se preselili zaradi ekonomskih in družinskih razlogov. Žalostno je, da so skoraj vsi intervjuvanci imeli vsaj eno slabo izkušnjo, kjer so bili deležni diskriminacije, rasizma, sovražnega govora in so očitno del prekariata, ki je prisoten tudi v Sloveniji. Pred izvedbo intervjujev sem pričakovala, da bo diskriminatorno vedenje še bolj izraženo, pa vendar ni zanemarljivo.

Vsem je skupna problematika nepoznavanja slovenskega jezika, prav tako je vsem skupno, da so si pri iskanju zaposlitve pomagali tako kot večina; z internetnimi oglasi in poznanstvi. Večina se strinja, da je krivično, da se od njih pričakuje sprejetje popolnoma vsake službe, ki je na voljo, samo zaradi tega, ker so migranti. Skoraj polovica intervjuvanih je izpostavila slabe izkušnje na delovnem mestu bodisi zaradi sodelavcev bodisi zaradi delodajalcev. Največkrat so bili deležni sovražnega govora.

Izkoriščanje delavcev in delavk se še poveča le zato, ker imajo delovni vizum; delavci in delavke se zavedajo, da se morajo v primeru odpovedi vrniti v izvorno državo, zato se ne pritožujejo, temveč se držijo dogovorov in pravil. V primerjavi med izvorno in gostujočo državo pa je vsem skupno mnenje, da so v Sloveniji okoliščine boljše in da je več možnosti za boljšo prihodnost. Vsakega izmed intervjuvancev je spremljala nostalgija, a je to, kot pravijo, le zanemarljivo dejstvo v primerjavi z življenjskimi okoliščinami in izkušnjami v izvorni državi. Navsezadnje so bili boljši življenjski pogoji razlog, zaradi katerega so se odločili priti v Slovenijo.

5. POVZETEK UGOTOVITEV IN PREDLOGI

Dandanes so migracije zelo pogoste. Veliko ljudi se seli v upanju, da bodo prišli na boljše, saj v svoji državi ne vidijo prihodnosti. Menim, da so taki resnično potrebni pomoči in bi jim bilo treba pomagati v čim večji meri. Brezposelnost na človeka ne vpliva le z ekonomskega vidika, temveč tudi s psihičnega. Povzroča namreč stres, ki se lahko stopnjuje v depresijo, saj se človek počuti nesprejetega in ima občutek manjvrednosti in nekoristnosti. To velja za vse, še toliko bolj pa za manjšine, v tem primeru migrante. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2019) se je od 250.000 prebivalcev Slovenije s prvim prebivališčem v tujini 38 % k nam preselilo v zadnjih 10 letih. Priseljencev (prvo prebivališče v tujini) je bilo v letu 2018 12,1 % celotnega prebivalstva, med temi 3 % takih, ki so državljanstvo Slovenije pridobili po priselitvi (SURS, 2019). Z leti pritok migrantov v Slovenijo tako narašča. Migracijski trendi, ki so bili zaznani v Sloveniji v letu 2016, so kazali, da je selitveni prirast tujih državljanov v zadnjih 15 letih pozitiven, selitveni prirast državljanov Slovenije pa 15 let negativen. Večina tistih državljanov Slovenije, ki se izseli, si za cilj izbere državo članico EU, zanimivo pa je, da so priseljeni tuji državljani v večini državljani držav z območja nekdanje Jugoslavije (Ličanin, 2016). Nekateri se že v samem procesu selitve srečujejo s problemi, kot je nasilje na mejah, ali pa ilegalno prečkajo državne meje, drugi pa v gostujoči državi naletijo na brezposelnost in diskriminacijo. V primeru moje raziskave so se intervjuvanci srečali le z diskriminacijo in brezposelnostjo.

S pomočjo raziskave sem v svojem diplomskem delu skušala ugotoviti, s kakšnimi težavami se srečujejo priseljenci iz bivših držav Jugoslavije. Sedem intervjuvancev je bilo iz Bosne in Hercegovine, dva iz Makedonije in eden iz Srbije, povod za migracije pa je bila ekonomska stiska. Nekateri so se preselili zaradi ekonomskih dejavnikov, drugi pa so sledili svojemu partnerju (družinski in socialni dejavniki). Izkazalo se je, da je sam prestop čez mejo potekal brez problemov. Nekaj jih je imelo težave z ustrežno dokumentacijo, saj je Slovenija zahtevala, da se jo iz cirilice prevede v latinico ali angleščino. Z ostalo dokumentacijo, kot so razložili, ni bilo večjih težav. Občutki ob vstopu v državo so bili mešani. Nekateri so na začetku občutili rahlo nelagodje zaradi novega, neznanega okolja, čutili so nesprejetost, drugi pa so že takoj dobili občutek sprejetosti in mnenja še danes niso spremenili.

Moja raziskava je potrdila, da je diskriminacija bila prisotna pri skoraj vseh udeležencih. Pogosto so bili deležni raznih komentarjev, kot so »prokleti Bosanci«, »čefurji«, »vrni se na svoje dvorišče« in podobno. Med samim procesom iskanja zaposlitve se je izkazalo, da jim

največ težav povzročajo rasizem, sovražni govor in diskriminacija zaradi narodne pripadnosti. Nekateri intervjuvanci so zaradi tega bili zavrženi, medtem ko so drugi bili sprejeti na delovno mesto, a neprestano opominjani, da se morajo čim prej naučiti slovenskega jezika. Kot so razložili, so dobili občutek, da se od njih pričakuje, da bodo slovenski jezik usvojili v enem dnevu, kar je praktično nemogoče. S tega vidika, čeprav nekateri intervjuvanci sami niso opazili, sem skozi pogovor zasledila diskriminatorno vedenje in zaničevanje s strani njihovih delodajalcev. Za pomoč pri iskanju zaposlitve so intervjuvanci bili v večini zadovoljni z Zavodom za zaposlovanje, povedali pa so, da so vse informacije dostopne tudi na internetu, kar jim je pogosto bilo v pomoč. V primerjavi z izkušnjami v izvorni državi so vsi intervjuvanci poudarili, da so v Sloveniji boljši pogoji za življenje. Menijo, da je več potencialnih možnosti za boljše življenje, zaposlitve in pogoje.

Ugotovila sem, da je pri zaposlovanju migrantov v Sloveniji prisotna diskriminacija. S pomočjo raziskave se je izkazalo, da je kar nekaj intervjuvancev bilo deležnih kritik in žaljivk, ker niso Slovenci. Menim, da je to ključni problem; zavedati bi se morali, da zna napočiti trenutek, ko tudi mi v svoji državi ne bomo več videli prihodnosti in bomo mogoče nekoč mi tisti »tujci« ali »vsiljivci«, torej migranti v tuji državi. Vsak, ki išče boljše pogoje za življenje drugje, izven izvirne države, je lahko deležen podobnega. Nekateri delodajalci so ozaveščeni o trenutni problematiki in tudi nimajo nikakršnih negativnih stališč do zaposlovanja migrantov, vendar se mi zdi, da je takih še vedno premalo. Delodajalci so namreč tisti, ki pripomorejo k temu, da imigrantom olajšajo integracijo, vsaj na delovnem mestu.

Velik problem, kot sem ugotovila v svoji raziskavi, predstavlja tudi prekariat. Kot omenjeno, omejene pravice pogosto predstavljajo veliko oviro v zaposlitvi, kar se najpogosteje kaže s podcenjenim delom zaposlenega. Delodajalci migrante izkoriščajo na podlagi njihovega strahu pred vrnitvijo v izvorno državo. Migranti se zavedajo, da jih v izvorni državi čakajo veliko težji pogoji, zato raje prezrejo slabo ravnanje delodajalca, nižje plače, kot si jih zaslužijo, in zaničevanje. Delodajalci jih ustrahujejo, da bi dosegli svoje. Od delavcev se pričakuje, da bodo opravili vsa manjvredna dela, da se ne bodo pritoževali zaradi prenizkih dohodkov in da bodo trpeli razne nepravilnosti s strani delodajalca. Takšno ravnanje je vse prej kot humano.

Moje diplomsko delo je lahko izhodišče za nadaljnje raziskovanje o pereči temi ter v razmislek tistim, ki imajo do migracij odklonilen odnos, kot tudi drugim. Kljub nereprezentativnemu vzorcu sem med raziskovanjem, pregledovanjem literature in izvedbo raziskave ugotovila, da bi bilo zanimivo nadaljnje raziskovanje.

Prav tako bi bilo zanimivo raziskati, zakaj prihaja do razlik oziroma kje tiči interes, da kljub znani zgodovini še vedno prihaja do diskriminacije. Prav tako bi se lahko z nadaljnjim raziskovanjem dotaknili razlik med ženskimi migrantkami in moškimi migranti (izobrazba, status, zadovoljstvo, zaposlitvene možnosti itd.). Nadaljnje raziskovanje bi lahko vključevalo tudi primerjavo obravnave tistih imigrantov, ki so v Slovenijo prišli na podlagi delovnega dovoljenja in tistih, ki so prišli na podlagi združitve družine.

Vsekakor je tema na področju zaposlovanja migrantov pereča, vendar problematika ni nerešljiva, pač pa se dotika že splošno znanih nestrinjanj tekom zgodovine. Kljub temu menim, da če bi (vsaj) večina ljudi bila zmožna sprejemanja medsebojne različnosti, bi marsikaj bilo drugače.

6. UPORABLJENA LITERATURA

1. Bade, J. (2005). *Evropa v Gibanju: Migracija od poznega 18. stoletja do danes*. Ljubljana: Založba.
2. Bešter, R., Drolc, A., Kovač, B., Mežnarić, S. & Zavratnik Zimic, S. (2003). *Migracije, globalizacija, Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
3. Brezigar, S. (2005). Etnična diskriminacija na trgu delovne sile : dileme in izzivi pri ugotavljanju obstoja etnične diskriminacije na notranjem trgu delovne sile. *Razprave in gradivo - Inštitut za narodnostna vprašanja (1990)*, 47, 168-189.
4. Boštjančič, E. & Žagar Rupar, M. (ur.) (2017). *Ranljive skupine na trgu dela: psihološki pogled na izzive in priložnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
5. Castles, S. & Miller M.J. (2009). *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York: The Guilford Press.
6. De Block, L. & Buckingham, D. (2007). *Global children, global media: migration, media and childhood*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Franko, T. (2002). *Problem ilegalnih migracij z ekonomskega, pravnega in družbenega vidika in oris stanja v Sloveniji*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Ljubljana.
8. Hanlon, B. & Vicino, T.J. (2014). *Global migration: the basics*. New York : Routledge.
9. Holy, M. (2018). Globalizacija, integracija i multikulturalizam: interdisciplinarni pristup. *Suvremene teme : međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, 9(1).
10. Kambič, M. (2016). *Prekarno delo, prekarnost življenja: primer prekarnih delavk*. Magistrsko delo. Fakulteta za družbene vede: Ljubljana.
11. Klinar, P. (1976). *Mednarodne migracije : sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi*. Maribor: Obzorja.
12. Kožul, I. (2018). *Migranti v Sloveniji in radikalizacija – analiza medijskega poročanja*. Diplomsko delo univerzitetnega študijskega programa. Fakulteta za varnostne vede: Ljubljana.
13. Kralj, A. (2008a). *Nepovabljeni: globalizacija, nacionalizem i migracije*. Koper: Univerza na Primorskem.
14. Kralj, A. (2008b). Nezaželeni? Medijske in politične konstrukcije tujcev v Sloveniji. *Dve domovini*, 27, 169-190.

15. Kralj, A. (2011). Ekonomske migracije delavci migranti v ogledalu javnega mnenja. *Annales. Series historia et sociologia*, 21 (2), 285-296.
16. Kramberger, A. & Pavlin, S. (ur.) (2007). Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Ličanin, J. (2016). *Sodobne migracije in pomen ozaveščanja javnosti o problematiki migrantov*. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani: Ljubljana.
18. Lukšič-Hacin, M. (1995). *Ko tujina postane dom: Resocializacija in narodna identiteta pri slovenskih izseljencih*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
19. Lukšič-Hacin, M. (1999). *Multikulturalizem in migracije*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.
20. Malačič, J. (2003). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
21. Malačič, J. (2006). *Demografija*. Teorija, analiza, metode in modeli (šesta izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
22. Malačič, J. (2008). Imigracije in trg dela v Sloveniji: od priseljevanja sohržavljanov do zaposlovanja tujcev. *Naše gospodarstvo*, 45(1/2), 45-53.
23. Malnar, B. & Bernik, I. (ur.) (2004). *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Medica, K. & Lukič, G. (2011). *Migrantski circulus vitiosus: delovne in življenjske razmere migrantov v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem.
25. Medica, K., Lukič, G. & Bufon, M. (2010). *Migranti v Sloveniji – med integracijo in alienacijo*. Koper: Univerza na primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
26. Papastergiadis, N. (2000). *The turbulence of migration: globalization, deterritorialization and hybridity*. Cambridge: Polity Press.
27. Podrekar T., Zajc N. (2007). *Prihajamo in odhajamo*. Raziskovalna naloga. Poslovno – komercialna šola Celje: Celje.
28. Pucelj M., Šabec K (2017). *Sovražni govor proti beguncem in migrantom, muslimanom in zakritim muslimanskim ženskam v Sloveniji*. Študentska organizacija Univerze v Ljubljani. Časopis za kritiko znanosti. Letnik 45, številka 268, str. 122 – 142.
29. Reece, J. (2017). *Nasilne meje: begunci in pravica do gibanja*. Ljubljana: Založba/*cf.
30. Repnik, V. (2017). *Pravna ureditev Instituta mednarodne zaščite*. Maribor: Pravna fakulteta.

31. Ručman Bučar, A. (2014). *Migracije in kriminaliteta. Pogled čez meje stereotipov in predsodkov*. Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije: Založba ZRC
32. Standing, G. (2011). *The precariat: the new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
33. Vrečer, N. (2007). *Integracija kot človekova pravica: prisilni priseljenci iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
34. Zidar R., Lampe J., Stenko Primožič N., Tomažič P., Uršič C., Šinkovec I., Lozano L. (2019). *Naš skupni dom – povezanost migracij in razvoja v Sloveniji*. Karitas, 2019. CIP - Kataložni zapis o publikaciji. Ljubljana: Slovenska Karitas.

SPLETNI VIRI

1. Data (2018). *Spremembe pri zaposlovanju državljanov BiH*. Pridobljeno 13.4.2020 s: <https://data.si/blog/2018/04/06/spremembe-zaposlovanje-drzavljanov-bih/>
2. Edwards, A. (2015). *Pogled UNHCR: »begunec« ali »migrant« - kaj je pravilno?* UNIS. Pridobljeno 13.4.2020 s: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2015/unisinf513.html>
3. Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
4. Evropska komisija (2019). *Boj proti diskriminaciji na delovnem mestu*. Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje. EC EUROPA. Pridobljeno 25.2.2020 s: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=158&langId=sl>
5. Javornik, L. (2018). *Intervju: Črt Poglajen, Inštitut za študije prekariata. Podjetja, ki ne plačujejo delavcev, naj kar crknejo*. Finance. Pridobljeno 10.2.2020 s: <https://manager.finance.si/8940143/%28intervju-Crt-Poglajen-Institut-za-studije-prekariata%29-Podjetja-ki-ne-placujejo-delavcev-naj-kar-crknejo>
6. Jerman, B. (2009). *Begunci in migranti so pogosto žrtve diskriminacije, pri čemer razvite države niso izjema*. Društvo za Združene narode za Slovenijo. UNAS. Pridobljeno 29.1.2020 s: <http://www.unaslovenia.org/node/833>
7. KAZENSKI ZAKONIK RS. Uradni list RS 50/2012.
8. Konvencija o statusu beguncev. Pridobljeno 13.5.2019 s: http://www.filantropija.org/wp-content/uploads/2016/11/1951_Convention_status_refugees-svn.pdf

9. Kovač, V. (2018). *Prekariat: Drobljenje delavskega razreda*. GovoriSe. Pridobljeno 9.3.2020 s: <https://govorise.metropolitan.si/zanimivosti/prekariat-drobljenje-delavskega-razreda/>
10. M.S. (2019). *Javnomnenjska raziskava: Slovenci prepričani, da so migracije v Evropo grožnja, meje za ilegalce pa bi morali zapreti!*. Nova24tv.si. Pridobljeno 28.2.2020 s: <https://nova24tv.si/slovenija/javnomnenjska-raziskava-slovenci-prepricani-da-so-migracije-v-evropo-groznja-meje-za-ilegalce-pa-bi-morali-zapreti/>
11. Ptujinfo (2020). *Naši policisti imajo veliko dela, ilegalnih prehodov meje vedno več*. Pridobljeno 5.2.2020 s: <https://ptujinfo.com/novica/lokalno/nasi-policisti-imajo-veliko-dela-ilegalnih-prehodov-meje-vedno-vec/126120>
12. SPOT, (2020). *Zaposlitev in delo tujca*. Pridobljeno 13.4.2020 s: <https://evem.gov.si/info/poslujem/zaposlovanje/zaposlitev-in-delo-tujca/>
13. Statistični urad Republike Slovenije: <https://www.stat.si/statweb>
14. SURS (2019). *Mednarodni dan migrantov*. Pridobljeno 13.4.2020 s: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8554>
15. UNHCR (United Nations High Commission for Refugees). Pridobljeno 10.5.2019 s: <https://www.unhcr.org/si/>
16. UNCHRb (Slovenija), (2001 – 2020). *Konvencija o statusu beguncev*. Pridobljeno 13.4.2020 s: <https://www.unhcr.org/si/konvencija-o-statusu-beguncev>
17. Uprava uniformirane policije (2020). *Ilegalne migracije na območju Republike Slovenije*. Pridobljeno 5.3.2020 s: <https://www.policija.si/images/stories/Statistika/MejnaProblematika/IlegalneMigracije/2020/Januar2020.pdf>
18. Uredništvo Mariborinfo (2019). *Največ nestrpnosti in sovražnega govora je v Sloveniji uperjenega proti migrantom*. Mariborinfo.com. Pridobljeno 15.2.2020 s: <https://mariborinfo.com/novica/globalno/najvec-nestrpnosti-in-sovraznega-govora-je-v-sloveniji-uperjenega-proti-migrantom>
19. Uredništvo Mlad.si (2019). *Svetovni dan boja proti rasni diskriminaciji*. Mlad.si. Pridobljeno 1.3.2020 s: <https://mlad.si/blog/svetovni-dan-boja-proti-rasni-diskriminaciji/>
20. USTAVA RS. Uradni list RS 33/1991.
21. Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16, 15/17 – odl. US, 22/19 – ZPosS in 81/19.

22. Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ-1). Uradni list RS, št. 11/11, 98/11 – odl. US, 83/12, 111/13, 114/13 – odl. US, 82/15 – odl. US in 22/16.
23. Zakon o tujcih (ZTuj-2). Uradni list RS, št. 1/18, 9/18 – popr. in 62/19 – odl. US.
24. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT). Uradni list RS, št. 26/11, 21/13 – ZUTD-A, 100/13 – ZUTD-C in 47/15 – ZZSDT.
25. ZRSZ (2019). *Zaposlovanje tujcev v Republiki Sloveniji*. Info točka. Pridobljeno 13.4.2020 s:
https://www.ess.gov.si/_files/12577/zlozenka_zaposlovanje_tujcev_v_slo.pdf

7. PRILOGE

PRILOGA: SEZNAM INTERVJUVANCEV

	Spol	Starost	Izvorna država	Čas bivanja v Sloveniji
Intervjuvanec 1	moški	29 let	Makedonija	2 leti
Intervjuvanka 2	ženski	30 let	Bosna in Hercegovina	3 leta
Intervjuvanec 3	moški	33 let	Bosna in Hercegovina	3 leta
Intervjuvanec 4	moški	40 let	Srbija	1 leto
Intervjuvanka 5	ženski	27 let	Makedonija	4 leta
Intervjuvanec 6	moški	29 let	Bosna in Hercegovina	1 leto
Intervjuvanec 7	moški	25 let	Bosna in Hercegovina	2 leti
Intervjuvanec 8	moški	31 let	Bosna in Hercegovina	3 leta
Intervjuvanec 9	moški	35 let	Bosna in Hercegovina	2 leti
Intervjuvanec 10	moški	27 let	Bosna in Hercegovina	4 leta